

საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი

შენობების რესტავრაცია და ტურისტული ზონის
მოწყობა სოფელ დართლოში

გარემოზე ზემოქმედების მიმოხილვა (ER)

თბილისი, საქართველო
2014 წ. აპრილი

გარემოზე ზემოქმედების მიმოხილვა

ქვე-პროექტი: შენობების რესტავრაცია და ტურისტული ზონის მოწყობა სოფელ დართლოში

გარემოსდაცვითი სკრინინგი და კლასიფიკაცია

ქვეპროექტი მიზნად ისახავს შენობების რეაბილიტაციას და კონსერვაციას ისტორიულ სოფელ დართლოში, ასევე ტურისტული ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფას და ტურისტული ზონის მოწყობას მის სიახლოვეს კემპინგის და დასვენების მიზნით. ქვეპროექტი დააფინანსებს 7 შენობის რეაბილიტაციას, 22 შენობის რესტავრაციას, 6 შენობის კონსერვაციას, 38 შენობის აღდგენას, კაფესა და ტურისტული ბანაკის ობიექტის მშენებლობას. ბანაკის ობიექტის მოწყობა ითვალისწინებს წყალმომარაგებას პლასტმასის წყლის მილის (L=850მ, d=63მმ, Q=0,1 ლ/წმ) გაყვანის მეშვეობით არსებული ბუნებრივი წყაროდან ბანაკის ობიექტამდე და საზოგადოებრივი ტუალეტების მოწყობას (პერიოდული დასუფთავებით და წყლის ობიექტებში ჩადინების გარეშე). ქვეპროექტი აგრეთვე ითვალისწინებს შიდა ელმომარაგების ქსელების უზრუნველყოფას სახლებში რათა თავიდან იქნას აცილებული დამატებითი ზემოქმედება რეაბილიტირებულ შენობებზე ელმომარაგების წყაროების განსაზღვრის შემდეგ (რაც ამ ქვეპროექტის სამუშაოთა მოცულობებში არ შედის).

(ა) ზემოქმედების განსაზღვრა

<p>აქვს თუ არა ქვე-პროექტს საგრძნობი ზემოქმედება გარემოზე ?</p>	<p>პროექტს საგრძნობი დადებითი ზემოქმედება აქვს სოციალურ და კულტურული მემკვიდრეობის გარემოზე.</p>
<p>რაში მდგომარეობს ქვე-პროექტის მნიშვნელოვანი სასარგებლო და უარყოფითი ზეგავლენა გარემოზე?</p>	<p>ქვეპროექტს სავარაუდოდ გრძელვადიანი დადებითი სოციალური ზეგავლენა ექნება გარემოზე, ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების მეშვეობით, რასაც გამოიწვევს დაბინძურებასთან დაკავშირებული ცუდი სანიტარული პირობების გაუმჯობესება. გაზრდილ ტურისტულ ნაკადს დადებითი სოციალური ზემოქმედება ექნება დასაქმების შესაძლებლობების შექმნის მეშვეობით.</p>

	<p>ქვეპროექტს, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების რესტავრაციის და კონსერვაციის მეშვეობით, დადებითი ზემოქმედება ექნება სოფელ დართლოს კულტურულ მემკვიდრეობაზე.</p> <p>მოსალოდნელი უარყოფითი სოციალური და გარემოზე ზემოქმედება საგარეოდ მინიმალური იქნება და ტიპურია მცირე და საშუალომასშტაბიანი სარეაბილიტაციო/სარეკონსტრუქციო სამუშაოებისათვის: ხმაური, მტვერი, ვიბრაცია და გამონაბოლქვები სამშენებლო ტექნიკის ექსპლოატაციის პროცესში; სამშენებლო ნარჩენების წარმოქმნა, ტრანსპორტის მოძრაობისა და ფეხით მოსიარულეთათვის მისადგომობის შეფერხება.</p> <p>არასათანადო სამშენებლო ტექნიკის და მასალების გამოყენებამ შესაძლოა გამოიწვიოს ინდივიდუალური შენობების და ზოგადად სოფლის ისტორიული ფასეულობის დაკარგვა და მისი უნიკალური ესთეტიური მახასიათებლების დაზიანება.</p> <p>ტურისტული ნაკადის ზრდას შესაძლოა არაპირდაპირი უარყოფითი ზემოქმედება ჰქონდეს გარემოზე: მყარი ნარჩენების წარმოქმნა, ხანძრები, და ა.შ.</p>
<p>აქვს თუ არა ქვე-პროექტს რაიმე მნიშვნელოვანი პოტენციური ზემოქმედება ადგილობრივ ან ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემებზე?</p>	<p>მოსალოდნელი არ არის ახალი მოწების ათვისება. ქვეპროექტი ისე არის დაგეგმილი, რომ გამორიცხოს მუდმივი განსახლება და ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ოჯახების ფიზიკური ადგილმონაცვლეობა. შენობების რეაბილიტაცია მოითხოვს მათი მფლობელების დროებით ადგილმონაცვლეობას სარეაბილიტაციო სამუშაოების მსვლელობისას. ქვეპროექტისათვის მომზადდა</p>

	<p>შემოკლებული განსახლების სამოქმედო გეგმა (RAP).</p> <p>გრძელვადიანი დადებითი სოციალური ზემოქმედება სასარგებლო იქნება (ადგილობრივი მოსახლეობის საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესება ზაფხულის სეზონის განმავლობაში და ტურისტული ნაკადის გაზრდა.)</p> <p>საცხოვრებელი შენობების, ისტორიული ნაგებობების, საკულტო და რიტუალური ზონებისა და რელიკვიური ობიექტების (აკლდამები, კოშკები და საზოგადოებრივი შენობები) უმეტესობა ამჟამად არამდგრადია და კონსტრუქციული დაზიანების მაღალი რისკის ქვეშ იმყოფება. მძიმე ტექნიკის (ბულდოზერი) ვიბრაციამ და გადაადგილებამ შესაძლოა გამოიწვიოს ისტორიული ნაგებობების დაზიანება.</p>
<p>რა ზემოქმედება აქვს ქვე-პროექტს ადამიანის ჯანმრთელობაზე?</p>	<p>მშენებლობის სტადიაზე მოსალოდნელი არ არის არანაირი ზემოქმედება, რადგანაც სოფელი არ წარმოადგენს მუდმივ საცხოვრებელ ადგილს და უძრავი ქონების მფლობელები არ დარჩებიან დართლოში სარეაბილიტაციო სამუშაოების მიმდინარეობის პროცესში.</p> <p>ტურისტული ნაკადის ზრდას შესაძლოა არაპირდაპირი უარყოფითი ზემოქმედება ჰქონდეს ვენერიული და სხვა ინფექციური დაავადებების გავრცელების მასშტაბის ზრდის თვალსაზრისით.</p>
<p>(ბ) შემამსუბუქებელი ზომები</p>	

<p>ქვეპროექტის პროექტირების რა ალტერნატივები იქნა განხილული და რომელი შემამსუბუქებელი ზომები იქნა შემოთავაზებული?</p>	<p>რადგანაც ქვეპროექტი ითვალისწინებს არსებული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციას, სხვა ალტერნატივები განხილული არ იქნა.</p>
<p>წინა ანალოგიური პროექტების რომელი გამოცდილებები იქნა გათვალისწინებული პროექტირებისას?</p>	<p>ა/გ</p>
<p>იყვნენ თუ არა ჩართულები დაინტერესებული თემები ქვეპროექტის მომზადებაში და იქნა თუ არა ადეკვატურად გათვალისწინებული მათი ინტერესები და ცოდნა?</p>	<p>ახმეტის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა და დართლოში ქონების მფლობელები ინფორმირებულნი იყვნენ შენობების რესტავრაციისა და ტურისტული ზონის მოწყობის გეგმების შესახებ იმ შეხვედრაზე, რომელიც 2012 წლის 28 მაისს ჩატარდა ახმეტაში (სოფელ ზემო ალვანში), სადაც დართლოს მოსახლეობა ცხოვრობს მთელი წლის განმავლობაში (ზაფხულის სეზონის გამოკლებით). ქვეპროექტის იდეამ ბენეფიციარების დადებითი რეაქცია გამოიწვია.</p> <p>ქვეპროექტის სპეციფიური გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გეგმა ხელმისაწვდომი იქნება ახმეტის მოსახლეობისათვის და სხვა დაინტერესებული პირებისათვის და საკონსულტაციო შეხვედრებზე იქნება განხილული სამუშაოების დაწყებამდე.</p>

(დ) კატეგორიზაცია და დასკვნა
სკრინინგის შედეგებზე დაყრდნობით,
ქვეპროექტი კლასიფიცირებულია, როგორც
გარემოსდაცვითი კატეგორია

- A
- B
- C

გარემოსდაცვითი სკრინინგის დასკვნა:

- 1. ქვეპროექტი უარყოფილია
- 2. ქვეპროექტი მიღებულია

მიღების შემთხვევაში და რისკების შეფასების საფუძველზე, ქვეპროექტის მომზადება საჭიროებს:

- 1. გარემოსდაცვითი ღონისძიებების საკონტროლო სიის შევსებას
- 2. გარემოზე ზემოქმედების მიმოხილვას, გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გეგმის შემუშავების ჩათვლით

უფლებამოსილი ქვეპროექტების რისკების შეფასება

ბუნებრივი და სოციალური გარემოს სენსიტიური მიმდებნი ქვეპროექტის ობიექტის ირგვლივ	არის / არ არის?	მნიშვნელოვანი პოტენციური ზემოქმედება / მაღალი რისკი (აღნიშნეთ)	უმნიშვნელო პოტენციური ზემოქმედება / დაბალი რისკი (აღნიშნეთ)
ბუნებრივი ადგილსამყოფელი, მოწყვლადი ეკოსისტემები	არის	ტყეები; დაჭაობებული არეალები; გადამფრენი ფრინველების ბუდობისა და დასვენების ადგილები, ცოცხალი ბუნების კორიდორები, რომელიც დაცულ ტერიტორიებს აერთებს, “მწვანე ადგილები”, ციცაბო ფერდობები, ალპიური და სუბალპიური ზონები	ძლიერ ტრანსფორმირებული ურბანული ან სასოფლო ლანდშაფტები, სამრეწველო ობიექტები, მეორადი განაშენიანების ადგილები
		✓	
ზედაპირული წყლების ობიექტები	არ არის	დიდი მდინარეები და მდინარის ჭალები, სასაზღვრო წყლის ობიექტები და მათი შენაკადები, ტბები; უფრო მცირე ზომის წყლის ობიექტები, რომელსაც დიდი დანიშნულება აქვს ადგილობრივი თემების ან ბიომრავალფეროვნებისათვის	მცირე მდინარეები და ნაკადულები, ხელოვნური წყალსაცავები და ტბორები, რომლებსაც დიდი დანიშნულება არ გააჩნია ადგილობრივი თემების ან ბიომრავალფეროვნებისათვის
		ა/გ	ა/გ
გრუნტის წყლების რესურსები	არ არის	რეგიონული/სახელმწიფო მნიშვნელობის დანალექები, მინერალური და/ან თერმული წყლების წყაროები, გრუნტის წყლების მაღალი დონე	გრუნტის წყლების ნორმალური დონე
		ა/გ	ა/გ
ღირებული ლანდშაფტები	არის	დაცული ლანდშაფტები, გამორჩეული ესთეტიური ღირებულების ლანდშაფტები, “მწვანე ადგილები”, რეკრეაციული ზონები	ძლიერ ტრანსფორმირებული ურბანული ან სასოფლო ლანდშაფტები, სამრეწველო ობიექტები, მეორადი განაშენიანების ადგილები
		✓	ა/გ
ფიზიკური კულტურული რესურსები	არის	კულტურის ძეგლების ინდივიდუალური ან ზოგადი დაცვის ზონები, ისტორიული ან ტრადიციული ობიექტები	კულტურული რესურსების არარსებობა

		(რელიგიური, სასაფლაო, რიტუალური)	
		✓	
დასახლებული პუნქტები	არის	20- ზე მეტი ზემოქმედების ქვეშ მყოფი შინამეურნეობა; საჭიროა ფიზიკური ადგილმონაცვლეობა	20- ზე ნაკლები ზემოქმედების ქვეშ მყოფი შინამეურნეობა; საჭირო არ არის ფიზიკური ადგილმონაცვლეობა
		✓	
გეოლოგიური საფრთხეები: ძლიერი ეროზია, მეწყერები, დატბორვა	არ არის	აღრიცხულია	არ არის აღრიცხული
		ა/გ	ა/გ
<p>თუკი ქვეპროექტი სავარაუდოდ მაღალი რისკის მატარებელია შეფასების ზემოთმოყვანილი ნებისმიერი კრიტერიუმის საფუძველზე, იგი მაღალი რისკის ქვეპროექტად განიხილება. უნდა ჩატარდეს გარემოზე ზემოქმედების მიმოხილვა, და შემუშავებული იქნას გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გეგმა.</p> <p>თუკი ქვეპროექტი სავარაუდოდ არ არის მაღალი რისკის მატარებელი შეფასების ზემოთმოყვანილი კრიტერიუმების საფუძველზე, იგი დაბალი რისკის ქვეპროექტად განიხილება. უნდა შეივსოს გარემოსდაცვითი ღონისძიებების საკონტროლო სია მცირე სამშენებლო და სარეაბილიტაციო სამუშაოებისათვის.</p>			

გარემოსდაცვითი შეფასება

1. შესავალი

1.1 საფუძველი

საქართველოს მთავრობამ 2010 წლის 25 ივნისს (მთავრობის დადგენილება № 172) მიიღო დოკუმენტი “სახელმწიფო სტრატეგია საქართველოს რეგიონული განვითარების შესახებ 2010-2017 წლებისათვის”, რომელიც მოამზადა საქართველოს რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრომ. სტრატეგიის მთავარ მიზანს წარმოადგენს რეგიონული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის ხელშემწყობი გარემოს შექმნა და ცხოვრების დონის ამაღლება. ამ მიზნების მიღწევა უნდა განხორციელდეს დაბალანსებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებით, გაზრდილი კონკურენტულობით, და სოციალურ-ეკონომიკური გათანაბრების დონის გაზრდით რეგიონებს შორის.

კახეთში არსებული ტურისტული და სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალის უკეთ გამოყენებისათვის და შიდა სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობის შესამცირებლად, საქართველოს მთავრობამ თხოვნით მიმართა მსოფლიო ბანკს, რათა მას უზრუნველყო ფინანსური სახსრები კახეთის რეგიონული განვითარებისათვის. რეგიონული განვითარების პროექტი ერთობლივად მომზადდა საქართველოს მთავრობისა და მსოფლიო ბანკის მიერ. და უკანასკნელი უზრუნველყოფს სესხს რგპ-ის განხორციელების დასაფინანსებლად.

პროექტის მთავარ მიზანს წარმოადგენს ისეთი ინფრასტრუქტურის შექმნა, რომელიც თავსებადი იქნება კახეთის უძველეს არქიტექტურულ კომპლექსებთან. მასშტაბთან, ტერიტორიის სიგრძესთან, ლანდშაფტის ღირებულებასთან და ობიექტების მახასიათებლებთან მიმართებაში შემუშავებულ იქნა ინფრასტრუქტურის განვითარების პროექტი, რომელიც თავსებადია არსებულ კომპლექსებთან.

1.2 საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი როგორც განმახორციელებელი ორგანიზაცია

საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი წარმოადგენს საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, რომლის მიზანს წარმოადგენს ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების ინსტიტუციური და ფინანსური შესაძლებლობების განმტკიცების ხელშეწყობა, ადგილობრივ ინფრასტრუქტურასა და სამსახურებში ფინანსური რესურსების ინვესტირების მეშვეობით და პირველადი ეკონომიკური და სოციალური მომსახურების მდგრადი გაუმჯობესება ადგილობრივი მოსახლეობისათვის (თემებისათვის). მგფ განსაზღვრულია რგპ-ს განმახორციელებელ

ორგანიზაციად და პასუხისმგებელია მის ყოველდღიურ მართვაზე, გარემოსდაცვითი და სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკის განხორციელების ჩათვლით.

მგფ ამზადებს და დასამტკიცებლად წარუდგენს მსოფლიო ბანკს ქვეპროექტის შეფასების ანგარიშებს, რომელსაც თანდართული აქვს უსაფრთხოების ზომების დოკუმენტაცია. ეს კი საჭიროებისამებრ მოიცავს, გარემოსდაცვით შეფასებას, გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გეგმასთან ერთად, გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გეგმა მზადდება მცირე სამშენებლო და სარეაბილიტაციო სამუშაოების გარემოსდაცვითი ღონისძიებების საკონტროლო სიის გამოყენებით, და ასევე განსახლების სამოქმედო გეგმას.

1.3 მოკლე ინფორმაცია შემოთავაზებულ ქვეპროექტზე

მიმდინარე და მომავალი სამუშაო გეგმები: სოფლის დაგეგმილი განახლება მოიცავს: შენობების რეაბილიტაციას, რესტავრაციას, მშენებლობას, კონსერვაციას, აღდგენას და კაფესა და ტურისტული ზონის მშენებლობას სოფელ დართლოში და ტურისტული ბანაკის მშენებლობას სოფელ დართლოს სიახლოვეს.

რა უნდა გაკეთდეს: კონსერვაციას მთელი სოფელი საჭიროებს; ექსტერიერის რეაბილიტაციას მთელი სოფელი საჭიროებს; ბილიკი სოფელში ტურისტებისა და ჩამომსვლელებისათვის; ბანაკი საჭიროა სოფლის ძირას.

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები

გრანტის მიმღები/სესხის ამღები: საქართველოს მთავრობა, რომელიც წარმოდგენილია ფინანსთა სამინისტროს სახით

ადგილობრივი წარმომადგენლობა: ასმეტის მუნიციპალიტეტი

დაფინანსების წყაროები: მსოფლიო ბანკი და მუნიციპალური მმართველობა/საქართველოს მთავრობა

განმახორციელებელი ორგანიზაცია: საქართველოს მუნიციპალური განვითარების ფონდი (მგფ)

ფინანსური სტრუქტურა

სოფელ დართლოში შენობების სარესტავრაციო და ტურისტული ზონის მოსაწყობი სამშენებლო სამუშაოების სახარჯთაღრიცხვო ღირებულება

შეადგენს 6,425,247.04 (გადაცვლის კურსი 1 აშშ დოლარი – 1.65 ლარს, 2012 წლის 19 თებერვლის მონაცემით).

განხორციელების სტრუქტურა

სასესხო ხელშეკრულება მსოფლიო ბანკსა და საქართველოს მთავრობას შორის; პროექტის განხორციელების ხელშეკრულება სესხის ამღებსა (საქართველო) და მგფ-ს შორის; საინვესტიციო დაფინანსების ხელშეკრულება ქვემოთმოყვანილის დასაფინანსებლად: სოფელ დართლოში შენობების სარესტავრაციო და ტურისტული ზონის მოსაწყობი სამშენებლო სამუშაოები, მგფ-სა და ახმეტის მუნიციპალურ მმართველობას შორის.

2. კანონმდებლობა და ნორმები

გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად (2008), ქვეპროექტი არ საჭიროებს გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას (EIA) და გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მოპოვებას.

ქვეპროექტისათვის გამოყენებული უნდა იქნას OP/BP 4.01 გარემოსდაცვითი შეფასება, და OP/BP 4.11 მსოფლიო ბანკის ფიზიკური კულტურული რესურსების უსაფრთხოების პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი, რომელიც რეგიონული განვითარების პროექტისათვის იქნა მიღებული, ქვეპროექტი კლასიფიცირებულ იქნა B (+) კატეგორიად, რის გამოც იგი საჭიროებს გარემოსდაცვითი შეფასების, და გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გეგმის მომზადებას და ასევე RAP-ის მომზადებას, SECHSA-ს, RPF-ის და EMF-ის რეკომენდაციების შესაბამისად.

ქვეპროექტი დამტკიცებულია ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის საკრებულოს მიერ.

3. ქვეპროექტის აღწერა

თუშეთი მდებარეობს კავკასიონის ქედის ჩრდილოეთ ნაწილში, დიდ ხეობაში, რომელიც მოიცავს თუშეთისა და პირიქითა ალაზნის ხეობებს. ჩრდილოეთით და აღმოსავლეთით რეგიონი ესაზღვრება ჩენჩეთს და დაღესტანს, ხოლო დასავლეთით და სამხრეთ-დასავლეთით – ხევსურეთსა და კახეთს. იგი წარმოადგენს კავკასიის ერთ-ერთ ყველზე ეკოლოგიურად სუფთა რეგიონს.

ქვეპროექტი ითვალისწინებს შენობების რეაბილიტაციას, რესტავრაციას, მშენებლობას, კონსერვაციას, აღდგენას და კაფესა და ტურისტული ზონის

მშენებლობას სოფელ დართლოში და ტურისტული ბანაკის მშენებლობას სოფელ დართლოს სიახლოვეს. ქვეპროექტის ფარგლებში გათვალისწინებულია:

- 7 შენობის რეაბილიტაცია, 22 შენობის რესტავრაცია, 1 შენობის მშენებლობა, 6 შენობის კონსერვაცია, 38 შენობის აღდგენა, კაფესა და ტურისტული ბანაკის ობიექტის მშენებლობა.
- ბანაკის ობიექტისათვის: პლასტმასის წყლის მილის (L=850მ, d=63მმ, Q=0,1 ლ/წმ) გაყვანა არსებული ბუნებრივი წყაროდან ბანაკის ობიექტამდე; საზოგადოებრივი ტუალეტების მოწყობა (პერიოდული დასუფთავებით და წყლის ობიექტებში ჩადინების გარეშე).

პროექტი გამიზნულია იმ რამოდენიმე პრობლემის გადასაჭრელად, რამაც შესაძლოა უარყოფითი ზემოქმედება მოახდინოს დართლოს მიმზიდველობაზე ტურისტებისათვის და ხელი შეუშალოს მისი ტურისტული პოტენციალის რეალიზებას:

- **ისტორიული ზონა, მუზეუმის ქვე-ზონის ჩათვლით.** “ძველი სოფლის” ისტორიულ ზონაში ბევრი შენობა დაზიანებულია. ძველი შენობების შემდგომი დაზიანების თავიდან ასაცილებლად დაგეგმილია საკონსერვაციო-სარესტავრაციო სამუშაოები. კონსერვაციას დაექვემდებარება სოფლის ისტორიულ ზონაში განლაგებული 4 ობიექტი. აღდგენილი იქნება 7 საცხოვრებელი ციხე-კოშკი და 1 სახლი. იმ ძველი ციხე-კოშკების და სახლის გარდა, რომელიც კონსერვაციას საჭიროებს, დართლოში არის ბევრი კედლის ნანგრევი და ძველი ღობე. თითოეული მათგანი რეგისტრირებულია და ის ობიექტები, რომლებსაც შენარჩუნებული აქვს თავდაპირველი იერსახე, მხატვრული ღირებულება გააჩნია ან აქცენტირებას უკეთებს ლანდშაფტის უნიკალურობას კონსერვაციას დაექვემდებარება. ერთი ობიექტი, რომელიც №25 ობიექტის საწყობს წარმოადგენს და საკმაოდ უსახური ნაგებობაა, დემონტაჟს დაექვემდებარება. 19 ობიექტი საჭიროებს აღდგენას და ადაპტაციას, ხოლო 11 ობიექტი (ძველი ტრადიციული ლუდსახარშის ჩათვლით) რესტრუქტურისაციას დაექვემდებარება. **ახალი სოფლის ზონა.** ახალი სოფლის ზონა არ დაექვემდებარება კონსერვაციას. თუმცა, ამ ზონაში არსებული მრავალი შენობა ასევე ამორტიზებულია ან ზოგიერთი შტრიხებით არ შეესაბამება დართლოს ისტორიულ და ტრადიციულ ესთეტიკურ ლანდშაფტს. ეს შენობები დაექვემდებარება რესტრუქტურისაციას და აღდგენას. 11 ობიექტი საჭიროებს რესტრუქტურისაციას, 19 ობიექტი – აღდგენას და ადაპტაციას. ამ შენობების მფლობელები სოფელს ზაფხულში სტუმრობენ. ახალი სოფლის ზონაში განთავსდება 1 ახალი შენობა (კაფე და სუვენირების მაღაზია). მიწის ნაკვეთი, რომელზეც ახალი შენობა აიგება ადგილობრივ მუნიციპალიტეტს ეკუთვნის.
- **ტურისტული ზონა.** ჩამომსვლელებისათვის მოეწყობა სპეციალური ტურისტული ზონა. რაშიც შევა კემპინგის ობიექტი სოფელ დართლოს სიახლოვეს, ქუჩის კაფე, საინფორმაციო დაფა, ნიშნები, ნარჩენების შეგროვების ინფრასტრუქტურა (სპეციალური ობიექტი ბუნკერებისათვის

და ა.შ.)

რათა მომავალში თავიდან იქნას აცილებული დამატებითი ზემოქმედება რეაბილიტირებულ შენობებზე, ქვეპროექტი აგრეთვე ითვალისწინებს შიდა ელმომარაგების ქსელების უზრუნველყოფას სახლებში, დართლოს ელმომარაგების მომავალი შესაძლებლობის გათვალისწინებით. უკანასკნელი არ შედის წინამდებარე ქვეპროექტის სამუშაოთა მოცულობებში.

სამშენებლო სამუშაოების ძირითადი მოცულობები:

1	ტერიტორიის და ქვის ღობის მოწყობა	-184.088 მ ³
2	არმირებული საძირკვლების, სარტყლების და ფილების მოწყობა	-90მ ²
3	კედლების მოწყობა ფლეთილი ქვით	-2860მ ³
4	აგურის წყობა და მოპირკეთება ქართული აგურით	-200მ ²
5	სახურავის ხის კონტრუქციის მოწყობა	-1120მ ³
6	სახურავის საფარის მოწყობა ქვით	-10800მ ²
7	ხის კარებების მოწყობა	680მ ²
8	ხის ფანჯრების მოწყობა	320 მ ²
9	სახურავის საფარის მოწყობა ფილებით	-708მ ²
10	ხის იატაკის მოწყობა	1400 მ ²
11	იატაკის მოწყობა ქართული აგურით	-1400მ ²
12	ელმომარაგების სამუშაოები (შიდა, სახლებში)	313 წერტილი

პროექტის მიახლოებითი ხანგრძლივობა – 4 თვე

4. საბაზისო გარემო პირობები

ადგილმდებარეობა და მოსახლეობა

ახმეტის მუნიციპალიტეტი მდებარეობს საქართველოს ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, მას აღმოსავლეთით ესაზღვრება დაღესტნის რესპუბლიკა და თელავის მუნიციპალიტეტი, სამხრეთით – საგარეჯოსა და თელავის მუნიციპალიტეტები, დასავლეთით – დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტები, ხოლო ჩრდილოეთით – ჩეჩენ-ინგუშეთის რესპუბლიკა.

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის უმეტესი ნაწილი მთაგორიან რელიეფს წარმოადგენს. კავკასიონის ფერდები მუნიციპალიტეტის ჩრდილოეთ და ცენტრალურ ნაწილებს წარმოადგენს. მუნიციპალიტეტის ტერიტორია შეადგენს 2583 კმ². რაც საქართველოს მთელი ტერიტორიის 3.1% შეადგენს.

ახმეტის და სიღნაღის მოსახლეობა 2001-2011. წლებში. ათასებში (1 იანვრის მონაცემებით)²

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
კახეთი	410,2	407,2	403,8	401,3	399,9	404,8	403,6	401,9	401,4	404,5	406,2
ახმეტის მუნიციპალიტეტი	59,8	59,2	58,7	58,3	58,4	58,8	58,8	58,7	59,0	59,4	59,8

თუშეთი მდებარეობს კავკასიონის ჩრდილოეთ ფერდობებზე. მისი სიმაღლე ზღვის დონიდან შეადგენს 1650-4493 მეტრს, რეგიონს უჭირავს დაახლოებით 896 კვადრატული კილომეტრი, მისი ფორმა წარმოადგენს ასიმეტრიულ ხუთწახნაგოვან ღრმულს, რომლის სამხრეთ-აღმოსავლეთი ღერძი 40 კმ-ს აღწევს სიგრძეში, და 25 კმ-ს – სიგანეში.

აქაური კლიმატი ცივია და განეკუთვნება ალპურ კლიმატურ ზონას. საშუალო წლიური ტემპერატურა შეადგენს 5°C (ივლისის საშუალო ტემპერატურა დაახლოებით 13-15°C). წლიური ნალექების მოცულობა შეადგენს დაახლოებით 450-900 მმ და იგი უმეტესწილად თოვლის სახით მოდის.

თუშეთის ერთ-ერთ უღამაზეს სოფელს დართლო წარმოადგენს (2300 მ ზღვის დონიდან). სოფელი მდებარეობს ახმეტის რეგიონში, მდინარე დიდხევის მარცხენა სანაპიროზე. ახმეტიდან დართლომდე მანძილი 102 კმ-ს შეადგენს. სოფელში მუდმივად არავინ არ ცხოვრობს. ეს სოფელი, როგორც მთელი თუშეთის რეგიონი ღირსშესანიშნავია თავისი ალპური ლანდშაფტების არაჩვეულებრივი სიღამაზით და უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება როგორც მრავალრიცხოვანი იშვიათი და ენდემური ცხოველური და მცენარეული სახეობების სამყოფელს.

მცენარეულობა

თუშეთის მცენარეულობა მაღალი დონის ენდემიზმით ხასიათდება. ადგილობრივი ფლორის 230 სახეობა ენდემურია კავკასიისათვის (რაც კავკასიის ენდემური სახეობების საერთო რაოდენობის 20%-ზე მეტს წარმოადგენს), ხოლო 11 სახეობა ენდემურია საქართველოსათვის.

თუშეთის ბუნებრივ ნაკრძალში და ეროვნულ პარკში აღმოჩენილი სახეობებიდან გამოირჩევა ქვემოთმოყვანილი: თუშური ტილჭირი, კოწახური, მაჩიტა, დათვისთხილა, შროშანი, თუშური ასკილი, თებულოს ბაია და სხვა. აქ ასევე გვხვდება კავკასიის ზოგიერთი ენდემი: შავი ანუ რადეს არყი , ღვინა, ყვითელი

²საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ღვინა, ფურისულა, დეკა, ცისტვალა და სხვა.

ფაუნა

თუშეთში გავრცელებულია ძუძუმწოვართა 60, ფრინველთა 120-მდე, რეპტილიების 3, ხოლო ამფიბიების 6 სახეობა და თევზების თითო-თითო სახეობა. კავკასიონის ეს ნაშალი ფერდობები და მიუვალი კლდეები აღმოსავლეთკავკასიური ჯიხვისა, არჩვისა და ნიამორის სამშობლოა. ჯიხვის მეზობელია კავკასიის მეორე ენდემიც – კავკასიურ შურთხი, დეკიანებსა და არყნარებში ცხოვრობს კავკასიური როჭო – თუშეთის ბუნების კიდევ ერთი მშვენიერება. მსხვილი ჩლიქოსნებიდან თუშეთის ტყეებში ხშირადაა შესაძლებელი შვლის, ძალზე იშვიათად კი – ირმის ნახვა. მეზობელი დაღესტანიდან თუშეთში რეგულარულად შემოდის გარეული ღორი.

ჰიდროგრაფიული ქსელის მოკლე აღწერა

ქალაქი ახმეტა მდებარეობს სამი მდინარის გადაკვეთაზე: ალაზანი, ილთო და ორვილი.

თუშეთის მდინარეები (ალაზანი, ილთო და ორვილი) მდიდარია მდინარის კალმახით. არსებული მონაცემების თანახმად, თუშეთში აღმოჩენილია რეპტილიების ოთხი სახეობა: სპილენძა, ჩვეულებრივი ანკარა, წყლის ანკარა, და *Elaphe Hohnackeri*, აგრეთვე აქ გვხვდება ამფიბიების ექვსი სახეობა: მწვანე გომბეშო, კავკასიური გომბეშო, მცირე აზიური ბაყაყი, ხის ბაყაყი, ტბის ბაყაყი, და კავკასიური ჯვარულა.

თუშეთის თითოეული სოფელი თავისთავად წარმოადგენს ისტორიულ ძეგლს. აქ გვხვდება კულტურული და ეკონომიკური ღირებულების ძეგლები: ზაფხულის საცხოვრებლები და მათი მიმდებარე ტერიტორიები კვახიდისწყალის, ლაროვანისწყალის, ცოვათისწყალის ხეობებში.

ისტორია და კულტურა

პირველი ინფორმაცია თუშეთის ისტორიის შესახებ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მე-3-ე საუკუნით თარიღდება, მეფე ფარნავაზის ხანაში, ჩვენი წელთაღრიცხვით მე-2-ე საუკუნის ბერძენმა გეოგრაფმა პტოლემეოსმა მოგვაწოდა პირველი წერილობითი ინფორმაცია ტომების შესახებ, რომლებიც “თუშ-კოი“-ს სახელით იყვნენ ცნობილნი და კავკასიის მთებში ცხოვრობდნენ. გათხრების დროს აღმოჩენილი საგნების საფუძველზე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ეს რეგიონი ბრინჯაოს ხანიდან არსებობს. აქ აღმოჩენილი იქნა წინა და ადრე ქრისტიანული ციხე-კოშკები, სამარხები, კულტურული ობიექტები და საცხოვრებელი სახლები. არქეოლოგებმა ასევე აღმოაჩინეს სამარხები სამკაულებით, სპილენძის და კერამიკული თეფშებით, იარაღები, ცხენის აღჭურვილობა, და საყოფაცხოვრებო და რიტუალური ნივთები.

მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ასევე რამოდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტი თუშეთის წარსული და არსებული რეალობიდან:

ა) მართლმადიდებლური ქრისტიანული და წარმართული რწმენების აღრევა:

ჩვენი წელთაღრიცხვით მე-4-ე საუკუნეში თუშეთი წარმოადგენდა მთაში მობინადრე წარმართების სამალავს, რომლებიც გაქრისტიანების წინააღმდეგ იბრძოდნენ. ადგილობრივი ლეგენდის თანახმად, ეს რეგიონი ყოველთვის წარმოადგენდა უსაფრთხო ნავთსაყუდელს მალვაში მყოფი ხალხისათვის, რომლებიც ომის დროს მტრისაგან გარბოდნენ, მშვიდობის დროს კი თავადებისაგან. მე-9-ე საუკუნისათვის თუში მოსახლეობა გაქრისტიანდა და მჭიდრო კავშირები დაამყარა საქართველოს დანარჩენ რეგიონებთან, განსაკუთრებით კი კახეთთან. მიუხედავად იმისა, რომ თუშეთს მჭიდრო კონტაქტი ჰქონდა საქართველოს სხვა რეგიონებთან, იგი განსხვავებულად განვითარდა. მაგალითად, შუა საუკუნეებში ფეოდალიზმმა იქ ფეხი ვერ მოიკიდა. გრძელი ზამთრის სეზონის განმავლობაში რეგიონი ნაწილობრივ იზოლირებული იყო ხოლმე. რამოდენიმე მიზეზმა განაპირობა ქრისტიანობის და წარმართული ადათ-წესების ელემენტების აღრევა თუშეთის რეალობაში. თუშეთისათვის სალოცავები ცნობილია როგორც “ხატები და ჯვრები”, სადაც მათი მფარველი ღვთაებების ტაძრები ქვის კონსტრუქციებში არის განთავსებული. ეს წმინდა ადგილები კვადრატული ფორმისაა და ერთი მხრიდან აქვთ მცირე ზომის შესასვლელი. წმინდა შენობის გარდა, არის ასევე პატარა სალოცავი ქოხები, სარდაფი და ლუდსახარში. ხანდახან ეს სალოცავები შემკულია ირმის და ჯიხვის რქებით. თითოეული სალოცავი განსხვავებულ ღვთაებას ეძღვნება. თუშეთის სალოცავების შესახებ მრავალი ისტორია არსებობს. თითოეულ ასეთ ადგილს ჯერ კიდევ შენარჩუნებული აქვს თავის მნიშვნელობა.

ბ) თუშეთის განვითარების ზოგიერთი პერიოდი ჯერაც უცნობია, თუმცა ფაქტია, რომ საუკუნეების განმავლობაში მოსახლეობაში იყო ტომურ-თემური დაყოფა. სოციალური იერარქიის ეს ფორმა დამაკმაყოფილებელი იყო იმ ხალხისათვის, რომელიც ცენტრალური ლიდერის ან მთავრობის გარეშე ცხოვრობდა. წინამძღოლობის ეს ტიპი რეალისტურია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც საზოგადოებაში არ არსებობს კონფლიქტები, რადგანაც საზოგადოებრივი აზრი არის ზეგავლენის ერთადერთი რეალური ფორმა და სიტყვისა და დაპირებების შესრულებაში ხალხი დამოკიდებულია თავის მეზობლებზე. ამგვარ საზოგადოებაში ყველა ადამიანს თანაბარი უფლება და თავისუფლება გააჩნია. უპირატესობა ენიჭება ინტელექტს, გამოცდილებას, თანაგრძნობას, ორატორულ ნიჭს და სიმამაცეს, ძალაუფლება კი ეტაპობრივად გადაიცემა ტომების თაობებზე. რეგიონმა მრავალი ომი გადაიტანა თავის ინტენსიური ისტორიის განმავლობაში, მაგრამ ხალხის სული არასოდეს არ გატეხილა. დღესაც ხალხი პატივს სცემს სამართლიანობას, პატიოსნებას და გულწრფელობას. ეს დამახიასეთებელი თვისებები მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული თემთან მნიშვნელოვანი საკითხების განხილვისას ან მოლაპარაკებების წარმოებისას. თუშეთთან დაკავშირებული ყველა პროექტის წამომწყებმა მხარეებმა თავიდან უნდა აიცილონ თემის იდენტურობის ხელყოფა.

გ) არქიტექტურული ფასეულობა/დართლოს ციხე-კოშკები:

დართლის ადგილობრივი არქიტექტურა ზოგადად და ციხე-კოშკის ტიპის საცხოვრებელი სახლები კონკრეტულად, განსაკუთრებული ინტერესის საგანს წარმოადგენს თავისი უნიკალური და გამორჩეული არქიტექტურული ფორმებიდან გამომდინარე. დართლოს თვითმყოფადი არქიტექტურა სრულიად შენარჩუნებულია არქიტექტურულ ფორმებში, მასალებში, ადგილმდებარეობაში და სხვა საჭირო ატრიბუტებში.

დართლოს ციხე-სიმაგრეები და კოშკები შუა საუკუნეებით თარიღდება. მეზობელ კავკასიელ ტომებთან მუდმივი ომების გამო, ამ ციხე-სიმაგრეებთან მისვლა მხოლოდ ვიწრო ბილიკებით არის შესაძლებელი.

არქიტექტურული თვალსაზრისით ყველაზე მნიშვნელოვანია დართლოს, გირევის, ჩეშოს და ფარსმას კოშკები. ისინი წარმოადგენს ოჯახის ან სოფლის კოშკებს, რომლებიც მნიშვნელოვან სამალავს წარმოადგენდა მტრის შემოსევების დროს. სოფლის სახლები ძალზედ ახლოს არის ერთმანეთთან, თავდაცვის მიზნებიდან გამომდინარე. სახლებში შესასვლელი კარებები დაბალი და მოუხერხებელია, ისინი სპეციალურად არის მოწყობილი ისე, რომ მტერმა ვერ მოახერხოს სახლში ბრძოლით შესვლა. უსწორამსწორო ლანდშაფტი კარნახობდა მობინადრეებს თუ როგორ აეშენებინათ საცხოვრებელი; სახლები აშენებულია მშრალი ფიქლისაგან, საძირკვლების გარეშე.

პირველ სართულს, რომელიც საქონლის სადგომად გამოიყენებოდა “ბაშთე” ეწოდება, მეორე სართულს, რომელსაც ოჯახი საცხოვრებლად იყენებდა, შუაგულში ბუხარი ჰქონდა. მესამე სართული არის “ზედაშუა” და ასევე გათვალისწინებულია ოჯახის წევრებისათვის. მეოთხე სართულს ეწოდება “ჩერხო”, ეს არის დახურული ოთახი გვერდებზე მიშენებული აივნებით.

სოფლების გარეუბნებში განლაგებული იყო ქვის სკამები – “საფრინდაო” და “საბჭეო”, სადაც სოფლის წინამძღოლები იკრიბებოდნენ და განიხილავდნენ სოფლეთან დაკავშირებულ მნიშვნელოვან საკითხებს. ის ადგილები დართლოში, რომელიც აუცილებლად ხელუხლებელი უნდა დარჩეს სამშენებლო სამუშაოების მსვლელობისას: 1. დართლოს “საბჭეო”, რომელიც სოფლის სიახლოვეს მდებარეობს და შედგება 12 ქვის სკამისაგან, წრიული ფორმის; 2. აკლდამები მდინარის მარჯვენა სანაპიროზე. ეს აკლდამები წარმოადგენს გარკვეულ სახსოვარს იმ ადამიანებისა, რომლებიც ეპიდემიის დროს დაიღუპნენ; 3. ხელუხლებელი უნდა დარჩეს კოშკები და ისტორიული სახლები. რეკომენდირებულია მხოლოდ კონსერვაცია და მსუბუქი რეაბილიტაცია. საკანალიზაციო და წყალმომარაგების სისტემები, რომელიც არ არის ტიპური ამგვარი ძველი ნაგებობებისათვის, და ამ შენობების რეკონსტრუქცია და საოჯახო სასტუმროებად გადაქცევა გაანადგურებს ამ კულტურულ მემკვიდრეობას, განსაკუთრებით კი იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს სოფელ დართლოს მართვისა და მოვლა-პატრონობის კონკრეტული გეგმა.

დ) თუშეთის ერთ-ერთ საგანძურს წარმოადგენს ადგილობრივი სამზარეულო, რომელიც გამოირჩევა მრავალფეროვნებით, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტით და ნიჭიერი მზარეულებით; თუშეთში საჭმელს ამზადებენ კაცებიც და ქალებიც. მოსახლეობა აწარმოებს ყველს ადგილობრივი ცხვრის რძისაგან, რომელიც საქართველოს მასშტაბით არის ცნობილი თავის ხარისხის გამო. მისი 35.88% ნაღებისაგან შედგება.

თუშეთის სამხარეულო და უნიკალური ყველი შეიძლება ჩაითვალოს დართლოში/თუშეთში სასოფლო ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთ წამყვან მიმართულებად.

ე) ხალხური ტრადიციები

თუშეთის მოსახლეობა ძალიან ბევრს შრომობს. საუკუნეების განმავლობაში ისინი აგებდნენ კოშკებს და ხიდებს, ამზადებდნენ ლამაზ ფარდაგებს, ხურჯინებს – დეკორატიულ ჩანთებს, რომელიც ცხენით მგზავრობისას გამოიყენებოდა და ფერად წინდებს და ნაბდის ლაბადებს და თექის ქუდებს. ისინი ასევე ქმნიდნენ ლექსებსა და სიმღერებს, რომელიც თაობიდან თაობას გადაეცემოდა.

თავიანთი მომთაბარე ყოფის განმავლობაში 13-14 საუკუნეებში თუშებმა სელექციის პროცესის შედეგად გამოიყვანეს თუშური ცხვარი, რომელიც სრულად შეესატყვისება მათ მკაცრ კლიმატსა და ლანდშაფტს. ამ ცხვარს უნარი შესწევს დაფაროს დიდი მანძილები და უზრუნველყოს მაღალი ხარისხის მატყლი, რომელიც შემდგომ გადამუშავდება და მზადდება ფარდაგები და წინდები.

მოსახლეობა ამაყობს თავის მატყლის წარმოების უნარით, რაც ჯერ კიდევ სახეზეა, მას ქალები ამზადებენ ძველი ადათ-წესების შესაბამისად, რაც მცირე მოცულობის ნარჩენებს წარმოქმნის. მატყლი გამოიყენება ფარდაგების დასამზადებლად, რომლებიც ქვეყნის მასშტაბით არის ცნობილი თავიანთი უნიკალური ფერთა შეხამების და კომპოზიციების გამო. ქალები იყენებენ ბუნებრივ საღებავებს და ფარდაგები იქსოვება განივი კონფიგურაციით, თუმცა ასევე გამოიყენება სხვადასხვა გეომეტრიული ფიგურები, ცხოველებისა და ფრინველების გამოსახულებები. მატყლი ასევე გამოიყენება თუშური ქუდების დასამზადებლად, მატყლის ქუდების, რომელიც მეომრებს ტრადიციულად ეხურათ ჩაფხუტების ქვეშ, ბრძოლაში უფრო მეტი უსაფრთხოებისათვის. ოჯახებში ამ ქუდებს ქალები ამზადებდნენ, ხოლო ბარში – საამქროები.

ცხვარი ტრადიციულად წამყვან როლს თამაშობდა თუშეთის ეკონომიკაში და კაცების უმეტესობა მეცხვარეა. თუმცა აქ ასევე მოჰყავთ ქერი და ხორბალი.

ხელნაკეთი პროდუქციის ტურისტებსა და ჩამომსვლელებზე გაყიდვა ძალზედ მნიშვნელოვან დამატებით შემოსავალს წარმოადგენს თემისათვის.

ვ) თუშეთში დროის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეთმობა გართობასა და დასვენებას. ტრადიციულად, წელიწადი და მისი დასვენების დღეები მკაცრად არის განსაზღვრული ძალზედ უნიკალური კალენდრით, რომელიც ხალხს კარნახობს თუ როდის უნდა იმუშაონ და როდის დაისვენონ. დაწესებული კალენდრით, რომელიც აღდგომის შემდეგ იანგარიშება, დღესასწაულების ციკლი სოფლებში აღდგომიდან 100 დღის შემდეგ იწყება. თავის წინაპრების მსგავსად, ადგილობრივები დღესასწაულობენ, ხდიან ლუდს და ამზადებენ ძალიან ბევრ საჭმელს. დღესასწაული თუშეთში იწყება ღოცვით, შემდეგ კი ტარდება შეჯიბრება ცხენოსნობაში, სადაც გამაჯვებულს გადაეცემა დროშა და ცხვარი. დღესასწაული იხურება ცეკვა-სიმღერით აკორდეონის თანხლებით.

თუშების დღესასწაულები დიდ ზემოს წარმოადგენს, რომელიც კომბინირებულია ფერადოვან რიტუალებთან.

ტურისტებს სიამოვნებით იღებენ ადგილობრივ ზემებში მონაწილეობის მისაღებად ან უბრალოდ დასასწრებად. ხშირად ეს დინამიური ფესტივალები

ტურისტების თუშეთში ჩასვლის წამყვან მიზეზს წარმოადგენს. მაგრამ უნდა არსებობდეს განსაკუთრებული ზღვარი ახალი ინფრასტრუქტურის მშენებლობის ან განვითარებისას რათა სიცოცხლე შეუნარჩუნდეს ამ “მყიფე კუთხეს”.

5. კოტანციური ზეგავლენის ანალიზი

5.1 მშენებლობის ფაზა

სოციალური ზეგავლენა

- **სოციალური საკითხები ზოგადად.** სარეაბილიტაციო საქმიანობით გამოწვეული მნიშვნელოვანი სოციალური ზეგავლენა, როგორცაა ადგილობრივი დემოგრაფიული სტრუქტურის შეცვლა, ახალმოსახლეების ნაკადი, მეორადი განვითარება, სამუშაო შესაძლებლობები და შიდსთან დაკავშირებული რისკების ზრდა გათვალისწინებული არ არის.
- **განსახლების საკითხები.** სოფელ დართლოში არცერთი ოჯახი არ ცხოვრობს მთელი წლის განმავლობაში. სოფელი წარმოადგენს ისტორიულ კურორტს უახლოესი დასახლებების მობინადრეების და ტურისტებისათვის. დართლოში სახლების მფლობელები სოფელში მხოლოდ ზაფხულში ჩადიან. შენობების რეაბილიტაცია მოითხოვს მათი მფლობელების დროებით ადგილმონაცვლეობას სარეაბილიტაციო სამუშაოების მსვლელობისას. ქვეპროექტისათვის მომზადდა შემოკლებული განსახლების სამოქმედო გეგმა (RAP). ამ RAP-ის განხორციელება მკაცრი კონტროლის ქვეშ უნდა იყოს, რადგანაც ზემოხსნებული ძალზედ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს.
- **მშენებლობის მუშების დასაქმების შესაძლებლობასთან დაკავშირებული პოზიტიური ზეგავლენა** – შეზღუდული და დროებითი.
- **სატრანსპორტო მოძრაობის დარღვევა.** დართლოში შიდა სატრანსპორტო მოძრაობა არ არის. თუშეთისკენ მიმავალ ძირითად გზასა და დართლოში მიმავალ ადგილობრივ გზაზე ზემოქმედება შესაძლოა იქონიოს გადასაზიდი სამშენებლო მასალების მოცულობამ და ადგილმდებარეობამ, საიდანაც მოხდება აღნიშნული მასალების გადაზიდვა. კონტრაქტორი ვალდებულია შეძლებისდაგვარად უზრუნველყოს სატრანსპორტო მოძრაობის დარღვევის მინიმუმამდე დაყვანა. ლანდშაფტის სირთულის და თუშეთის ცვალებადი ბუნების გამო, განსაკუთრებული ყურადღება საჭიროა გამახვილდეს თუშეთში მიმდინარე სამუშაოების პროცესში გამოყენებული ყველა ტიპის სატრანსპორტო საშუალებების ტექნიკურ მდგომარეობაზე (სატვირტო ავტობომილები, სამშენებლო მასალები და სხვ.).
- **უსაფრთხოება და მისასვლელი გზები.** სარეაბილიტაციო ტერიტორიის მახლობლად მდებარე ტერიტორიებზე მისვლა შემცირდება და შესაბამისად დაიკლებს სატრანსპორტო საშუალებებისა და ფეხით

მოსიარულეებისათვის მოსალოდნელი პოტენციური საფრთხე რეაბილიტაციის პროცესში.

- **ზეგავლენა კულტურულ მემკვიდრეობაზე.** ყველა საცხოვრებელი, სახლი, კულტურული და რიტუალური ზონები და რელიკვიური ობიექტები (ტაძრები, კოშკები და საზოგადოებრივი შენობები) ექვემდებარებიან დაზიანების მაღალ რისკს. არსებობს რისკი იმისა, რომ მძიმე აღჭურვილობით (ბუდლოზერი) გამოწვეული რხევები და ძვრები გამოიწვევს ისტორიული შენობების დაზიანებას.
- **სამშენებლო სამუშაოების მიმდინარეობისას დამთავალიერებლების შესვლა შეიზღუდება ან შეჩერდება** - შეზღუდული და დროებითი.

დართლოს რეაბილიტაცია და ტურისტული მარშრუტების განვითარება დაკავშირებულია ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობა/რეაბილიტაციაზე სოფლებში, ან სოფლების მახლობლად მდებარე ბუნებრივი ლანდშაფტების ფარგლებში. არა-კონკრეტული და კონკრეტული ზემოქმედებებია:

შესაძლო კონკრეტული ზემოქმედება:

- **სახლების რეკონსტრუქცია/რეაბილიტაცია** და ფასადის არქიტექტურის შეცვლა დაკავშირებულია იძულებით ინტერვენციასთან კერძო საცხოვრებელ სივრცეში. არქიტექტურული მახასიათებლების გაუმჯობესება ძირითადად აღქმულია პოზოტიურ ზემოქმედებად, რადგან აღნიშნული იწვევს პროექტის ზემოქმედების არეალში მოქცეული შენობების უძრავი ქონების ფასის ზრდას, თუმცა კონკრეტული შემთხვევების დროს, სახლების მფლობელთა დამოკიდებულება შესაძლოა იყოს ნეგატიური, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც ხდება ზემოქმედება კერძო სახლებზე. მფლობელებს შესაძლოა არ სურდეთ მათი სახლისთვის დამახასიათებელი ტრადიციული მახასიათებლების შეცვლა. ყოველ შემთხვევაში, პროექტის ზემოქმედების არეალში მოქცეულ ოჯახებთან კონსულტაციების გამართვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. მოცემულ ეტაპზე, პროექტი არ ითვალისწინებს რომელიმე საცხოვრებელი სახლის დემონტაჟს. იმ შემთხვევაში, თუ ტექნიკური პროექტით აუცილებელი გახდება კერძო პირების, ან კერძო ორგანიზაციის მფლობელობაში არსებული გარკვეული შენობების დემონტაჟი, ამოქმედდება მსოფლიო ბანკის უსაფრთხოების პოლიტიკა იძულებით განსახლებასთან დაკავშირებით (OP/BP 4.12), შესაბამისი პროცედურების გამოყენებით.
- **საცხოვრებელი სახლების რეკონსტრუქცია/რეაბილიტაცია** და მრავალბინიანი სახლები ექვემდებარებიან დროებით ზემოქმედებას: მცხოვრებნი შეწუხდებიან მტვრით, ხმაურით, მისასვლელი გზების შეზღუდვით და უსაფრთხოების რისკების ზრდით. აღნიშნული დროებითი ზემოქმედება მოითხოვს შესაბამის შემსუბუქებას, კონკრეტულ შემთხვევებში – კომპენსაციას და ყველა შემთხვევაში, არსებით კონსულტაციას პროექტის ზემოქმედების არეალში მოქცეულ ოჯახებთან. პროექტის ზემოქმედების არეალში მოქცეული ოჯახების გარკვეულმა რაოდენობამ შესაძლოა აირჩიოს დროებით საცხოვრებელ შენობებში

ცხოვრება სარეაბილიტაციო სამუშაოების პროცესში (უსაფრთხო და წყნარ პირობებში) და აღნიშნულ შემთხვევაში, საჭირო გახდება კომპენსაციის გაცემა მათი საცხოვრებელი ადგილის დროებით ცვლილებასთან დაკავშირებული დამატებითი ხარჯებისთვის.

- **ისტორიული შენობების და ძეგლების აღდგენა-კონსერვაცია** – მიზნად ისახავს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვას, თუმცა არასათანადო დაგეგმარებამ და პროექტმა, რეკონსტრუქცია/აღდგენასა და დაცვის/საკონსერვაციო სტრატეგიებს შორის არსებულმა დისბალანსმა შესაძლოა გამოიწვიოს მასალების/მახასიათებლების მიუღებელი ცვლილება და პროექტის ზემოქმედების არეალში მოქცეული ძეგლის კულტურული მემკვიდრეობის ფასის შემცირება. საკონსერვაციო-აღდგენითი სამუშაოების პროცესში არსებული ყველა სახის ინტერვენცია აუცილებელია შეესაბამებოდეს საქართველოს კანონის მოთხოვნებს კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ და **კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს** მიერ დამტკიცებულ პროექტებს.

შესაძლო არა-კონკრეტული³ ზემოქმედება:

- სამშენებლო ნაგვის წარმოქმნა;
- ხმაური, გამონაბოლქვი და მტვრის გენერირება სამშენებლო მოედნებსა და მასალების ტრანსპორტირების მარშრუტებზე;
- უსაფრთხოება სამშენებლო მოედანზე;
- სატრანსპორტო მოძრაობის დარღვევა;
- არსებული მიწისქვეშა ინფრასტრუქტურის და კომუნიკაციების დაზიანება;
- წყლის ჩამონადენი მშენებლობის პროცესში, რაც იწვევს მიწის/წყლის დაბინძურებას;
- კარიერების კვლევა სამშენებლო და მოსაპირკეთებელი მასალების მიწოდების მიზნით;
- მონახაზის გაკეთება ბუნებრივ ლანდშაფტზე ახალი ინფრასტრუქტურის შენების შემთხვევაში;
- მიწის და/ან წყლის დაბინძურების რისკი, ნარჩენების და სახიფათო მასალების არასათანადო მართვის, სატრანსპორტო საშუალებების არასწორი ტექნიკური მომსახურების და სატრანსპორტო საშუალებებში საწვავის არასწორად ჩასხმის, საწვავის დაღვრის გამო და ა.შ.;
- ბუნებრივი მცენარეულობის დაზიანება;
- ფაუნის შეწუხება;
- მუშათა ბანაკების ცუდი სანიტარული მდგომარეობით გამოწვეული ნაგავი და დაბინძურება;
- კულტურულ მემკვიდრეობაზე არაპირდაპირი ზემოქმედების კონკრეტული სახეობა დაკავშირებულია ისტორიული ძეგლის, წმინდა ადგილების, სასაფლაოების, ტრადიციური რეკრეაციული, ან დასასვენებელი ზონის

³შენიშვნა: მოცემულ პარაგრაფში განვიხილავთ მხოლოდ ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციასთან დაკავშირებული სამშენებლო სამუშაოების ზემოქმედებას. ზემოქმედება კულტურულ მემკვიდრეობაზე, რაც დაკავშირებულია კონკრეტულ საკონსერვაციო/აღდგენით სამუშაოებთან, ფოკუსირებულია უშუალოდ ძეგლებზე.

მახლობლად მდებარე შეუსაბამო ნაგებობების მშენებლობასა და ექსპლოატაციაზე, რაც ცვლის კონკრეტული ძეგლის, ან ტერიტორიის არსს და "ატმოსფეროს", ზემოქმედებას ახდენს ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების ტრადიციულ წესსა და ტრადიციებზე.

ისტორიული/კულტურული ზონის ფარგლებში მიმდინარე სამშენებლო საქმიანობა ყოველთვის დაკავშირებულია ისტორიული, ან არქიტექტურული ღირებულების მქონე შენობების, ძეგლების, ან არქეოლოგიური ტერიტორიების ფიზიკური დაზიანების კონკრეტულ რისკთან. შენობების მახლობლად მიმდინარე გათხრები, სატრანსპორტო საშუალებებთან და მიმდებარე ადგილებთან დაკავშირებულმა ვიბრაციამ შესაძლოა გამოიწვიოს ისტორიული ღირებულების მქონე შენობების სტრუქტურული დაზიანება. მიწის სამუშაოების დროს შესაძლოა დაზიანდეს არქეოლოგიური არტეფაქტები. გამომდინარე იქიდან, რომ სოფელი დართლო მდებარეობს მდინარე დიდხევის მახლობლად, ზემოქმედება კულტურული მემკვიდრეობის რესურსებზე შესაძლოა დაკავშირებული იყოს ეროზიის პროცესების სტიმულირებასა და ჰიდროლოგიური ნიშნების ცვლილებებზე (დრენაჟის ნიშნები; ადგილობრივი წყალდიდობა, მდინარის ნაპირის ეროზია), ისევე როგორც ადგილობრივი მეწყერის ამოქმედება ამონაჭრების და ქანობის არასწორი პროექტირების შემთხვევაში და ა.შ.

დაბინძურებასთან დაკავშირებული ზეგავლენა

სამშენებლო მასალების და ნარჩენების არასწორმა მართვამ, შენახვამ, გამოყენებამ და გადაყრამ, შესაძლოა გამოიწვიოს წყლის/მიწის დაბინძურების რისკი სამშენებლო ტერიტორიასა და შენახვის ადგილას. ადგილობრივი არასწორმა მოვლა-პატრონობამ და საწვავით შევსებამ შესაძლოა ასევე გამოიწვიოს მიწის და გარკვეულწილად წყლის (სეზონური ნიაღვარის გადასასვლელთან ახლოს) პოტენციური დაბინძურება. ეს უკანასკნელი ზეგავლენა ნაკლებ სავარაუდოა.

მიწის დაბინძურება

მსგავსი სახის პროექტთან დაკავშირებული პოტენციური დაბინძურების საშუალებებია (მოცემული ნუსხა არ მოიცავს ყველა საკითხს):

- სამშენებლო სატრანსპორტო საშუალებებთან და მექანიზმებთან დაკავშირებული დიზელის საწვავი, საზეთო ზეთი და ჰიდრაულიკური სითხე, ანტი-ფრიზი და სხვ.
- სხვადასხვა დამაბინძურებელი (მაგ. ცემენტი და ბეტონი);
- სამშენებლო ნაგავი (შეფუთვა, ქვები და ხრეში, ცემენტის და ბეტონის ნარჩენი, ხე და ა.შ.).

მაგნი ნარჩენების ძალიან მცირე რაოდენობა, მაგ. გამოყენებული ზეთი, ნავთობით დაბინძურებული ტილოები, გამოყენებული ფილტრები, დაბინძურებული მიწა და სხვ. შეადგენს ნარჩენების მთლიანი რაოდენობის დაახლოებით 0.1%-ს.

წყლის დაბინძურება

წყლის დაბინძურება შესაძლოა გამოიწვიოს სხვადასხვა წყარომ, შემდეგი წყაროების ჩათვლით:

- საწვავის, ზეთის, ან სხვა სახიფათო ნივთიერების დაღვრამ, განსაკუთრებით საწვავის ჩასხმის პროცესში;
- შლამიანი წყლის გათავისუფლებამ მიწიდან;
- ჩამონადენი წყლის შლამმა („სამშენებლო წყალი“);
- სატრანსპორტო საშუალებების, ან აღჭურვილობის გარეცხვამ;
- დაბინძურებული მიწის და გრუნტის წყლის დაუცველობამ.

გაუონვა შეიძლება სწრაფად ჩავიდეს ქვემოთ წყლის ობიექტის დინებისკენ. დაბინძურების წყალში ჩასვლის შემდეგ შესაძლოა ძნელი იყოს მისი ლოკალიზება, რაც შემდგომ ზეგავლენას მოახდენს ქვედა ბიეფის ვრცელ ფართობზე. შესაბამისად, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ოპერატიული ქმედებების გატარებას ნებისმიერი პოტენციური დაბინძურების შემთხვევისას. სამუშაო ფართობის ნიადაგის ზედა ფენისგან გათავისუფლების შემდეგ ზედაპირზე ჩნდება ქვედა ფენა. წვიმიან ამინდში მიწის სამუშაოების წარმოების დროს აღნიშნულმა შეიძლება გამოიწვიოს სამუშაო ფართობიდან შეწონილი ნარჩენების უკონტროლო გასვლა.

ჰაერის დაბინძურება და ხმაური

ჰაერის დაბინძურების სავარაუდო ზეგავლენა მინიმალურია და უკავშირდება ტრანსპორტისა და მძიმე ტექნიკის ექსპლუატაციას სამშენებლო მოედანზე და მასალების ტრანსპორტირების დროს.

- ხმაური და ვიბრაცია მძიმე ტექნიკისა და ტრანსპორტისგან;
- გამონაბოლქვი (ტრანსპორტისგან, ბუღდოზერებისა და ექსკავატორებისგან და ა.შ).
- მტვერი (ტრანსპორტისგან);
- შესაძლებელია გაჩნდეს სუნის პრობლემა, რაც უკავშირდება მასალების მოწოდებასა და ტრანსპორტირებას.

სამშენებლო ნაგავი

ინერტული სამშენებლო ნაგავი

სამშენებლო სამუშაოების შესრულების დროს მოსალოდნელია სხვადასხვა სახის ინერტული ნარჩენების წარმოშობა, კერძოდ:

- ბუნებრივი მასალები (ნიადაგი და ქანები);
- უსაფრთხო ნივთიერებით, ან ობიექტებით დაბინძურებული ნიადაგი.

უვნებელი სამშენებლო ნაგავი

ძირითადი არა მავნე სამშენებლო ნაგავი მოიცავს:

- ხის მასალას (ხეებისა და ბუჩქების მცირე რაოდენობა);

- მეტალებს (ჯართი და მავრთული) – მოსალოდნელია მცირე ლითონის ნარჩენები.

მაგნე სამშენებლო ნაგავი

მაგნე ნაგავის მცირე მოცულობა წარმოიქმნება ძირითადად ტრანსპორტის ტექ. მომსახურების სამუშაოების შედეგად. მაგნე ნაგავი, რომელიც შეიძლება წარმოიქმნას მოიცავს:

- თხევად საწვავს;
- საცხებ-საპოხ მასალას, ჰიდრაულიკურ სითხეს;
- ქიმიურ ნივთიერებებს, მაგ. ანტიფრიზს;
- დაბინძურებულ ნიადაგს;
- გაუონვის საწინააღმდეგო მასალებს, რომლებიც გამოიყენება ზეთის შესაწოვად და ქიმიური ნივთიერებების გაუონვის საწინააღმდეგოდ.
- მანქანის/ძრავის ფილტრის კარტრიჯებს;
- ზეთიან ტილოებს, ნახმარ ფილტრებს, დაბინძურებულ ნიადაგს და ა.შ.

ტრანსპორტთან დაკავშირებული ზეგავლენა

- ხმაურის და ვიბრაციის ზეგავლენა
- ტრანსპორტის თავმოყრა (დაბრკოლება)
- ჰაერის დაბინძურება
- ტრანსპორტის საწვავით შევსება, ტექ. მომსახურება და რეცხვა და ამასთან დაკავშირებული ნიადაგისა და წყლის დაბინძურების რისკი.

ნიადაგის საფარის ზედა ფენის დანაკარგები მისი მოჭრის შედეგად

- ნიადაგის ზედა ფენის გარეცხვა არასწორი შენახვისა და აღდგენის გამო;
- ნატანის ჩადინება მდინარესა და წყლის ობიექტებში;
- დაბინძურებული ნიადაგის ზეგავლენა;
- **ფლორა** - სავარაუდო ზეგავლენა მინიმალურია, რადგან ქვეპროექტი არ ითვალისწინებს დიდი მოცულობის ტერიტორიების გაწმენდას მცენარეული საფარისგან, ან ხეების მოჭრას. გამომდინარე იქიდან, რომ დართლოს მახლობლად მდებარე ქანობებს აქვთ ეროზიისადმი მიდრეკილება, სამუშაოების პროცესში აუცილებელია ბალახის საფარის დაზოგვა შესაძლებელ მოცულობამდე. აღნიშნული ითვალისწინებს სამშენებლო მასალების და ნაგავის კომპაქტურ დროებით განთავსებას სამშენებლო ტერიტორიაზე, სატრანსპორტო საშუალებების მოძრაობას არსებულ გზების სიგრძეზე და მიწის სწრაფი უკუჩაყრა წყალსადენის მილების ჩაწყოების შემდეგ.
- **ფაუნა** – გამომდინარე იქიდან, რომ სამუშაოები საჭიროა განხორციელდეს შიგნით და სოფლის მახლობლად, პირდაპირი ზემოქმედება ფაუნაზე მოსალოდნელი არ არის. ერთი არაპირდაპირი ზემოქმედება შესაძლოა იყოს ცხოველების შეწუხება სამშენებლო ტერიტორიის ზედმეტი ხმაურით, რომლის შემცირება შესაძლებელია მექანიზმების კარგი ტექნიკური მდგომარეობით, ხმაურიანი ტექნოლოგიური პროცესების გამოყენების

მინიმუმამდე დაყვანით და შესაბამისი სამუშაო საათებით. სხვა ნეგატიური ზემოქმედება შესაძლოა გამოიწვიოს ბურღვამ. მშენებლობაზე მომუშავეები მკაცრად უნდა იყვნენ გაფრთხილებულები აკრძალული ნადირობის შესახებ.

- **ლანდშაფტი** პროექტის საინჟინრო პროექტი არ ითვალისწინებს ლანდშაფტის მნიშვნელოვან ცვლილებას. პროექტამდე არსებული რელიეფი აღდგება. ერთადერთი შეუქცევადი ზეგავლენა შემოიფარგლება ბუჩქების მცირე რაოდენობის გაკაფვით სათავე ნაგებობისა და მილსადენის მშენებლობის პროცესში.

5.2. სამუშაო პროცესით გამოწვეული ზემოქმედება

- ტურისტების რაოდენობის ზრდა გამოიწვევს ნაგვის გაზრდილ რაოდენობას;
- ისეთი საქმიანობა, როგორცაა მაგალითად არქეოლოგიური ტერიტორიების ტურები, შესაძლოა წინააღმდეგობაში მოვიდეს ადგილობრივ ტრადიციებთან და/ან რელიგიურ რწმენებთან;
- ტურისტების ნაკადმა შესაძლოა გამოიწვიოს გადასატანი არქეოლოგიური ნივთებით არალეგალური ვაჭრობის სტიმულირება და ხელი შეუწყოს ნარჩენების მექებართა საქმიანობას

6. შემამსუბუქებელი ზომები

6.1. მშენებლობის ფაზა

ზოგადი მოთხოვნები:

ქვემოთმოყვანილი სამუშაოები დაგეგმილია კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების ტურისტული ინფრასტრუქტურის მოსაწყობად. საკონსერვაციო, აღდგენითი და სარესტრუქტურითა ციო საქმიანობა მიზნად ისახავს ძველი შენობების გაუარესების თავიდან აცილებას და დაცვას. ვიზიტორებისთვის მოეწყობა სპეციალური ტურისტული ზონა.

დაუშვებელია მძიმე ტექნიკის გამოყენება, განსაკუთრებით გამაგრებითი სამუშაოების დასრულებამდე;

1. ტექნიკამ უნდა იმოძრაოს მხოლოდ წინაწარ შეთანხმებული მარშრუტით;
2. შეიზღუდება მაქსიმალურად დასაშვები სიჩქარე ციხის მიმდებარე ტერიტორიაზე;
3. შეიზღუდება ტექნიკის გადაადგილების სიხშირე;
4. ძირითადი სამუშაოები განსაკუთრებით ციხის ტერიტორიაზე უნდა განხორციელდეს ტექნიკის გამოყენების გარეშე (ხელით);

5. კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის ტერიტორიაზე ვიბრაციის ხმაურის და ემისიების ზღვრულად დასაშვები ნორმები შემცირდება 20%-ით⁴;
6. აიკრძალება მავნე ნარჩენის განთავსება კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის ტერიტორიაზე;
7. რეაბილიტაციის პროცესში წარმოქმნილი ნებისმიერი სამშენებლო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენები ყოველდღიურად, სამუშაო საათების დასრულებისას უნდა იქნას გატანილი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის ტერიტორიიდან.
8. ყველა მუშა მობილიზაციის ეტაპზე გაივლის მაღალი სენსიტივობის ობიექტზე მუშაობის შესაბამის ტრენინგს: ინსტიტუტი უზრუნველყოფს ამგვარ ტრენინგს და ტრენინგის მოდელი შეთანხმებული უნდა იქნას კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოსთან.

ხმაურის ზემოქმედება

ხმაური წარმოადგენს სამშენებლო სამუშაოებთან დაკავშირებულ ერთ-ერთ ტიპურ ზემოქმედებას. გარემოსდაცვით მოთხოვნებთან შესატყვისობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საპროექტო არეალისათვის, რადგანაც მთელი რიგი სამშენებლო სამუშაოები უნდა განხორციელდეს ისტორიული ძეგლების ტერიტორიაზე, რაც დაკავშირებულია მძიმე ტექნიკით მძიმე ტვირთის გადაზიდვასთან და საკმაოდ ინტენსიურ მოძრაობასთან უმნიშვნელოვანეს ისტორიული ძეგლების უშუალო სიახლოვეში.

სპეციალური ზომების განუხორციელებლობის და ტრანსპორტის და ტექნიკის შეუზღუდავი მოძრაობის შემთხვევაში, შესაძლოა მიყენებული იქნას სერიოზული ზიანი.

კონტრაქტორმა სამშენებლო ორგანიზაციამ სპეციალური ზომები უნდა გაატაროს სათანადო სამშენებლო ნებართვის მისაღებად და მიაღწიოს შეთანხმებას ყველა დაინტერესებულ მხარესთან ტვირთის ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებით.

შემამსუბუქებელი ზომები

- მძიმე ტექნიკის მოძრაობისათვის შერჩეული ტრასა მაქსიმალურად უნდა იქნას დაშორებული ისტორიული ძეგლებიდან. გამონაკლის შემთხვევებში განსაზღვრული უნდა იქნას სატრანსპორტო მოძრაობის ნებადართული ინტენსივობა და სიჩქარე;

⁴ “კანონი საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ”, გარემოსდაცვითი ხარისხის სტანდარტები დამტკიცებულია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებულებით (ბრძანებულება № 297/6, 16.08.2001, აღნიშნულ ბრძანებულებაში ქვემოთ მოყვანილი ბრძანებულებებით შეტანილი ცვლილებების გათვალისწინებით: 38/6 02.24.2003, 251/6 09.15.1006, 351/6 12.17.2007).

- ინერტული მასალების იმპორტი უნდა განხორციელდეს საპროექტო არეალის სიახლოვეს მდებარე ლიცენზირებული კარიერებიდან. ინერტული მასალების და ნებისმიერი სხვა სამშენებლო მასალის ტრანსპორტირებისას ტრანსპორტის მოძრაობის მარშრუტი შეთანხმებული უნდა იქნას შესაბამის რეგიონულ სამსახურთან და ადგილი არ უნდა ჰქონდეს სატვირთო მანქანების ზედმეტად გადატვირთვას და ნებადართული მოძრაობის ინტენსივობის დარღვევას;
- ისტორიული ძეგლების სიახლოვეს სატვირთო მანქანების გავლისას მაქსიმალური სიჩქარე შეზღუდული უნდა იქნას უსაფრთხოებისათვის საჭირო დონეზე;
- სამუშაოების დაწყებამდე კონტრაქტორმა ორგანიზაციამ უნდა შეიმუშაოს და დამკვეთს წარუდგინოს რისკ ფაქტორები, მათი შემამსუბუქებელი ზომები და საგანგებო სიტუაციებში რეაგირების გეგმა;
- საგანგებო სიტუაციაში, დამკვეთთან შეთანხმებული ზომები უნდა განხორციელდეს დაინტერესებული ორგანიზაციების კონტროლის ქვეშ და მათი კომენტარების სათანადოდ გათვალისწინებით.

მიწის სამუშაოების მსვლელობის დროს შემთხვევითი აღმოჩენების შემთხვევაში, აუცილებელია სამუშაოების დაუყოვნებლივ შეწყვეტა და კულტურის და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს ინფორმირება წერილობით აღნიშნულის შესახებ.

დაბინძურების საწინააღმდეგო ზომები

წყლის/ნიადაგის დაბინძურება. სამშენებლო ტერიტორიაზე აუცილებელია კონკრეტული შემამსუბუქებელი ღონისძიებების გატარება, წყლის და ნიადაგის დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად.

სატრანსპორტო საშუალებების მოქმედებების თავიდან აცილება წყალში (მაგალითად ნიაღვარი გადასასვლელ ტერიტორიებზე) და სხვა ალტერნატივის არ არსებობის შემთხვევაში, სატრანსპორტო საშუალებების შემოწმება, საწვავის, ან საპოხი ნივთიერებების გაჟონვის გამორიცხვის მიზნით.

კონტრაქტორები ვალდებული არიან უზრუნველყონ საპოხი მასალების, საწვავის და გამხსნელების სათანადო მართვა. საწვავის და საპოხი მასალების შემნახველი ავზები არ უნდა განთავსდეს წყლის დინების 50 მ-ის ფარგლებში, წყლის კალაპოტის სეზონური დაშრობის დროსაც, რომლის ქვეშაც მოხდება წყლის მაგისტრალის გაყვანა. ყველა ავზი საჭიროა განთავსდეს ავზის მაქსიმალური მოცულობის სულ მცირე 110%-ის დამბაში. იმ შემთხვევაში, თუ დამბაში ხდება ერთზე მეტი ავზის განთავსება, სისტემამ უნდა შესძლოს ყველაზე დიდი კონტეინერის 110%, ან მათი მთლიანი მოცულობის 25% შენახვა, რომელიც იქნება უფრო დიდი. დამბა იქნება ჰერმეტიული (მაგ. ბეტონის სამაგრიტ), სადრენაჟო კვანძების, ან სხვა დარღვევების გარეშე. დაგროვებული წვიმის წყალი დამბებში ამოიტუმბება დამბებიდან დრენაჟის არხში, ან მიწაში, დაუბინძურებლობის შემთხვევაში. საწვავის დაღვრის შემთხვევაში, დაღვრილი საწვავი აუცილებელია თავიდან შეიკრიბოს და დაბინძურებული დამბა გაიწმინდოს შემაკავებლებით: ნახერხი, ქვიშა და თივა. ყველა სახის საწვავის/ჰიდრო-ნახშირბადის გამანაწილებელი საცემები აუცილებელია

ექვემდებარებოდეს წვეთების კონტროლს და უსაფრთხოდ იყოს დახურული მაშინ, როდესაც არ ხდება მისი გამოყენება.

საწვავის დასაწვობება და სატრანსპორტო საშუალებებისა და აღჭურვილობის საწვავით გამართვა არ უნდა განხორციელდეს წყლის ობიექტების, ჭების, უწყლო ხეობების, ან ჭაობებისა და წყალშემცველი ჰორიზონტის ფარგლებში. სატრანსპორტო საშუალებები არ უნდა იქნას ზედამხედველობის გარეშე მიტოვებული საწვავით გამართვის პროცესში.

კონტრაქტორები ვალდებული არიან, უზრუნველყონ საზეთ-საპოხი მასალების, საწვავისა და გამსხნელების სწორი გამოყენება. დაუშვებელია საწვავისა და საპოხი მასალების ცისტერნების წყალსატევებიდან, ჭიდან და მდინარის ხევიდან 50 მეტრ მანძილზე ახლოს განთავსება. ყველა ცისტერნა უნდა მოთავსდეს ბეტონის საძირკველზე (რეზერვუარში) რომლის მოცულობა (ტევადობა) ცისტერნის მაქსიმალური ტევადობის მინიმუმ 110%-ია. თუ დამცავ რეზერვუარში მოთავსებულია ერთ ცისტერნაზე მეტი, სისტემის ტევადობა უნდა იყოს ყველაზე დიდი ცისტერნის ტევადობის 110% ან მათი სრული ტევადობის 25% იმის მიხედვით, რომელიც მეტი იქნება.

საპოხი მასალის შეგროვება და გადამუშავება

- შესაბამისი პრევენციული ზომების გატარებით დაღვრის თავიდან აცილება
- მდინარეების და ზედაპირული წყლის ობიექტების სიახლოვეს საწვავით გამართვის აკრძალვა
- მანქანების შემოწმება (საწვავის უონვა და ა.შ.)
- ნალექების გადამღობების გამოყენება;
- ჩალის ბარდანების გამოყენება წყლის გადასაგდებად (მიმართულების შესაცვლელად) და გასაფილტრად;
- ზვინულებისა (მიწაყრილებისა) და არხების სისტემის გამოყენება, რათა დაბინძურებული წყალი არ ჩაედინოს მდინარეში/წყალსატევში;
- შემაკავებელი/სალექარი ლაგუნების გამოყენება. რეკომენდებულია ბუნებრივი დალექვის პროცესით სარგებლობა და არა ფლოკულიანტის გამოყენება დალექვის დასაჩქარებლად, რის შემდეგაც შესაძლებელია სუფთა წყლის გაშვება.

დაუშვებელია ასფალტის ან სველი ცემენტის და/ან ბეტონის წყალსატევში, გუბეში და თხრილში მოხვედრა.

იმ შემთხვევაში, თუ სამუშაოები უშუალო ზემოქმედებას ახდენენ წყლის შრეზე (ე.ი. მიწის სამუშაოები ხორციელდება გამტარუნარიან/წყლის შემცველ ფენაზე), საჭიროა ისეთი მეთოდოლოგიის გამოყენება, რაც უზრუნველყოფს წყლის შრის დაცვას დაბინძურებისაგან, რათა დაბინძურებამ არ შეაღწიოს წყლის შრეში. აღნიშნული ითვალისწინებს წყალგაუმტარი ფენების გამოყენებას, რომელიც

განთავსდება თხრილში და/ან მოხდება თიხის საცობების გამოყენება თხრილის გაყოლებაზე.

გრუნტის და კლდის ნაშალის განთავსება

- ადგილობრივ მოსახლეობას მიეცეს სამშენებლო სამუშაოების შედეგად დარჩენილი ქვების/ლოდების გამოყენების უფლება. მასალების გატანა შეთანხმებული უნა იქნას ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, საზოგადოებასთან კონსულტაციების მეშვეობით.
- გადაანაწილეთ კლდის ნაშალი (7მ³-ზე ნაკლები) და გამოიყენეთ ადგილობრივი მოუკირწყლავი გზის გასაუმჯობესებლად;
- დარჩენილი მასალა გადაიტანეთ უახლოეს ადგილას, რომელიც წინასწარ იქნება შეთანხმებული ადგილობრივ სახელისუფლებო ორგანოებთან. ნარჩენების გადაყრისთვის განსაზღვრული ორმოები აუცილებელია აკმაყოფილებდეს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს მიერ ნაგავსაყრელებისთვის განსაზღვრულ მოთხოვნებს.

ნარჩენების განკარგვა

სოფელ დართლოში და მის მახლობლად მიმდინარე სამშენებლო სამუშაოების პროცესში მოხდება სტანდარტული სამშენებლო ნაგვის წარმოქმნა. სატრანსპორტო საშუალებების მოძრაობისა და ტექნიკური დახმარების შედეგად მოსალოდნელია მავნებელი ნარჩენების მცირე მოცულობა.

შემამსუბუქებელი ღონისძიებები

სამშენებლო მოედნიდან ნაგვის გატანა განხორციელდება გარემოსდაცვითი რეგულაციების შესაბამისად და დამტკიცებულ ნაგავსაყრელებზე. ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები ვალდებული არიან მიიღონ დროული ზომები და გასცენ დეტალური ინსტრუქციები კონტრაქტორის მიმართ, შესაბამის ტერიტორიაზე ნაგვის შეგროვებასთან და სამშენებლო მასალის პერიოდულ ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებით, დართლოდან ახმეტის ნაგავსაყრელზე. აუცილებელია თავიდან იქნას აცილებული სამშენებლო ნაგვის დაყრა ხევებსა, თუ სხვა ბუნებრივ ლოკაციებში, აღნიშნულის თავიდან აცილება განხორციელდება მონიტორინგის გზით. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოში არ არსებობს კონკრეტულად მავნე ნაგვის გადაყრის ობიექტები, რომელიც შექმნებდა ზეთით დაბინძურებული მასალების, სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენებული ფილტრების და საბურავების მიღებას, ეროვნული რეგულაციების თანახმად, მათი გადაყრა დაშვებულია მუნიციპალურ ნაგავსაყრელებზე. ავტომობილების გამოყენებული საპოხი მასალების გადაცემის შესაძლებლობები ღივანდობის ორგანიზაციებისთვის სპეციალიზირებული დამუშავების მიზნით, იზრდება მთელს ქვეყანაში. აღნიშნული შესაძლებლობა აუცილებელია დეტალურად შეისწავლოს და გამოიყენოს კონტრაქტორმა საჭიროებისამებრ.

ნაგვის დაწვა სამშენებლო ტერიტორიაზე აკრძალულია, გამონაკლისს წარმოადგენს კუნძები და მოჭრილი ხეების და ბუჩქების მცირე ტოტები, რომლის დაწვაც უკეთესია მწერების გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით.

მტვერი და გამონაბოლქვები

სატრანსპორტო საშუალებები უნდა იყოს გამართულ მდგომარეობაში (ამ მიზნით საჭიროა მათი რეგულარული დათვალიერება რემონტის მიზნით), რათა ხმაური და გამონაბოლქვი არ აწუხებდეს მუშებსა და ადგილობრივ მაცხოვრებლებს. სამუშაოების წარმოება უნდა მიმდინარეობდეს დღისით. საჭიროა ყველა სატრანსპორტო საშუალების შემოწმება და საჭიროების შემთხვევაში - შეკეთება, რათა თავიდან იქნას აცილებული ტრანსპორტის ნაწილების გაუმართაობით გამოწვეული მომეტებული ხმაური.

დიზელის ძრავების შეკეთება აუცილებელია რეგულარულად, რათა მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი გამონაბოლქვი. აღნიშნული მიიღწევა მაგალითად, საწვავის ინჟექტორების გაწმენდით. მიმდინარე ტექნიკური მომსახურება უნდა იყოს მაღალი სტანდარტისა, რათა სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაცია იყოს უსაფრთხო და მათგან გამოწვეული ხმაური მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი. საჭიროა სამუშაო უბანზე ექსპლუატირებული ყველა მოწყობილობის რეგულარულად შეკეთება, რათა ისინი მუდმივად გამართულ მდგომარეობაში იყოს და ამით მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი ატმოსფერული გამონაბოლქვი.

სატრანსპორტო საშუალებების საწვავით შევსება უნდა ხდებოდეს ისეთი წესით, რომ ატმოსფერულ ჰაერში აქროლადი ორგანული ნაერთების მოხვედრა სამშენებლო მოედნიდან მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი, რაც მიიღწევა საწვავის საცმებისა და ტუმბოების და დახურული ცისტერნების გამოყენებით (საწვავის შესანახად ღია ცისტერნების გამოყენება დაუშვებელია).

მშრალ პირობებში ან ჰაერში დიდი რაოდენობით მტვრის არსებობის ან მისი წარმოშობის მაღალი ალბათობის შემთხვევაში აუცილებელი ხდება შემამსუბუქებელი ზომების მიღება, რაც უნდა მოხდეს სამშენებლო სამუშაოების ხელმძღვა-ნელთან (მენეჯერთან) შეთანხმებით. შემამსუბუქებელ ზომებში შედის:

- დანამვა წყალშიდით სასხურებლებისა და სხვა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით;
- სამშენებლო მასალებისა და შენახული მასალების გადახურვა დამცავი საფარით; და
- ტვირთის გატანა მხოლოდ წინასწარ დადგენილი გზებითა და სატრანსპორტო საშუალების დაბალი სიჩქარით გადაადგი-ლება - საჭიროების შემთხვევაში. მასალების გადაზიდვა სამშენებლო უბანზე პიკის საათებამდე ან მის შემდეგ უნდა ხდებოდეს;
- აუცილებელია სამშენებლო უბანზე გადაზიდული მასალების გადახურვა ან დასველება/დანამვა, რათა შევამციროთ მტვრის წარმოშობა. საჭიროების შემთხვევაში სამშენებლო უბანიც ინამება (ირწყვება). საჭიროების შემთხვევაში მუშებს დაურიგდებ-ათ ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები და მოხდება

ყველა სატრანსპორტო საშუალების შემოწმება და შერემონტება, რათა თავიდან იქნას აცილებული ზედმეტი გამონაბოლქვი სატრანსპორტო საშუალების გაუმართავი ნაწილების გამო.

ამგვარი ზომების გამოყენება განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში ხდება, როდესაც ტრასიდან 300მ მანძილზე იმყოფება ადამიანური ან ცხოველური რეცეპტორები.

ქვე-ნიადაგის დასაწყოება (შენახვა)

ქვე-ნიადაგის ფენის შენახვა ხდება არა უმეტეს 3 მ სიმაღლის გროვებად, რომელთა გვერდების დახრილობის კუთხე არ აღემატება 60°-ს. ამასთან, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული შემდეგი:

- ქვე-ნიადაგის დასაწყოების ადგილები იმგვარად უნდა იქნას შერჩეული, რომ არ ხდებოდეს მათი დატკეპნა სატრანსპორტო საშუალებების მოძრაობისას და მათი დაზიანება სხვა მასალებით;
- ქვე-ნიადაგის ფენის გროვები გამოყოფილი უნდა იყოს ნიადაგის ფენის გროვებისაგან;

იმ შემთხვევაში, თუ ქვე-ნიადაგის გროვები განიცდის მნიშვნელოვან ეროზიას, კონტრაქტორი ვალდებულია მიმართოს გამასწორებელ ქმედებებს (მაგ., საფარის გამოყენება გროვებზე).

ქვე-ნიადაგის ფენის აღდგენა

- ეროზიისა და ჩამონადენის კონტროლი
- რელიეფი და ლანდშაფტი; იქ სადაც რელიეფი არ აღდგება თავის საწყის მდგომარეობამდე (ახალი არხები) – გაწმინდეთ იგი სამშენებლო ნარჩენებისაგან და მოახდინეთ მისი შერწყმა ბუნებრივ ლანდშაფტთან
- ზედაპირული წყლების დრენაჟი.

შემდგომი აღდგენა არ განხორციელდება იქამდე, სანამ არ განხორციელდება ერთობლივი ინსპექტირება და არ დასრულდება გამასწორებელი ღონისძიებები.

დროებითი ეროზიის კონტროლის ზომები

ზომები, რომლებსაც კონტრაქტორი გაატარებს “ფერდების” ეროზიისაგან დაცვისთვის ქვემოთ არის მოყვანილი. დროებითი ეროზიის კონტროლის ზომები წარმოდგენილი იქნება საჭიროებისამებრ და ყურადღება გამახვილდება შემდეგ საკითხებზე:

- სამშენებლო საქმიანობა, რომელიც ზრდის ეროზიის პოტენციალს. აღნიშნული საქმიანობა ითვალისწინებს ჯებირის ფერდების შემოწმებას და/ან ნალექების მობილიზაციის წყლის ნაკადში.

დროებითი ეროზიის კონტროლის ზომები რჩება იმავე ადგილას. დროებითი ეროზიის კონტროლის ზომების დანიშნულებას წარმოადგენს:

- ზედაპირული წყლების ჩადინების შეწყვეტა;
- წყლის ჩადინების სიჩქარის შეზღუდვა პრაქტიკულ ზღვრამდე;
- წყლის გაყვანა ზღუდარების ღია (დაუცველი) ტერიტორიიდან;
- სამშენებლო ობიექტებიდან ნატანის ტრანსპორტირების თავიდან აცილება და მინიმუმამდე დაყვანა;
- ჩაღვლის ბარიერების მოწყობა იმ ადგილებში, სადაც მცირე მოცულობის ნატანის დაჭერა ხდება.
- მიწის გასუფთავება. მოჭრილი ხეებისა და ბუჩქების ამოძირკვა. ტერიტორიის გაწმენდა ბარდებისაგან, დახვეტა ფოცხის მეშვეობით, 50 მ მანძილზე გატანა. გროვების დაწვა და ხელახალი დაწვა.
- ლიცენზირებული ობიექტების გამოყენება მასალების მოწოდებისათვის
- უსაფრთხოება და მისადგომობა. უზრუნველყოფილი უნდა იქნას ალტერნატიული მისასვლელი სატრანსპორტო საშუალებებისა და ფეხით მოსიარულეთათვის. უზრუნველყოფილი უნდა იქნას სათანადო განათება და ნიშნები.

6.2 ექსპლოატაციის ფაზა

1. ტურისტების რაოდენობის მომატებასთან ერთად მოიმატებს ნარჩენების რაოდენობა

შემამსუბუქებელი ღონისძიებები:

- ახმეტის მუნიციპალიტეტის სანიტარული სამსახური შეიმუშავებს დართლოდან და მისი ტურისტული ბანაკიდან ახმეტის ნაგავსაყრელზე ნარჩენების გატანის-ტრანსპორტირების გრაფიკს და მკაცრად დაიცავს აღნიშნულ გრაფიკს. აუცილებელია აიკრძალოს ნარჩენების, ან სხვადასხვა ნარევის მქონე ნარჩენების, მათ შორის პლასტმასის, ლითონის და სხვა არა-ორგანული ნივთიერების შემცველობის მქონე ნარჩენების დაწვა.
- დანაგვიანებისთვის დაწესებული საჯარიმო სანქციები⁵ აიძულებს ყველას დაბინძურების თავიდან აცილებას. კონტეინერების განთავსება ვერ მოგვცემს სასურველ შედეგს, თუ არა მოხდა საჯარიმო სანქციების შემოდება და პრაქტიკაში გატარება. რაც უფრო ეფექტურად იმუშავებს დაჯარიმების მექანიზმი, მით უფრო შემჭიდროვებულ ვადებში მივაღწევთ დასახულ მიზანს.

უზრუნველყოფილი მცირე ტურისტული ინფრასტრუქტურის ექსპლოატაცია

⁵ “საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი” მუხლები: 52, 58 და 142.

ქვეპროექტების ობიექტებზე უზრუნველყოფილი მცირე ტურისტული ინფრასტრუქტურა გადაეცემა იმ ადგილობრივ მმართველობას, რომლის მფლობელობაშიც იმყოფება აღნიშნული ინფრასტრუქტურის მიწა. ადგილობრივ მთავრობას დაეკისრება ინფრასტრუქტურის ადეკვატური ექსპლოატაციისა და მოვლა-პატრონობის საერთო პასუხისმგებლობა. ამ მიზნის მისაღწევად მათ გარე რესურსებს (კერძო სექტორი) უნდა დააკისრონ ექსპლოატაციისა და შენახვის ფუნქციები. ყველა ინფრასტრუქტურული ელემენტი (კაფეები, სუვენირების მაღაზიები და ტუალეტები) განხილული უნდა იქნას როგორც პაკეტი, რომელსაც მფლობელი მართავს და მას ერთი ლოტის სახით გადასცემს კერძო ორგანიზაციას. იმ შემთხვევაში, თუ ოპერატორი ვერ შესძლებს ინფრასტრუქტურის რომელიმე ელემენტის კარგ ფუნქციონალურ მდგომარეობაში შენარჩუნებას, ამას შესაძლოა მოჰყვეს ინფრასტრუქტურული ელემენტების მთელი პაკეტის მართვის არსებული ინსტიტუციური სისტემის დასრულება და გადაწყობა.

3. გამონაბოლქვი და ხმაური

ტურისტების 95% მოძრაობს მანქანებით და სხვა სატრანსპორტო საშუალებებით. ახალი ტურისტული ინფრასტრუქტურის ტერიტორიებზე მანქანების რაოდენობა გაიზრდება, რაც გამოიწვევს გამონაბოლქვის და ხმაურის დონის გაზრდას.

შემამსუბუქებელი ღონისძიებები:

- ავტომობილების და ავტობუსების ნაკადი აუცილებელია განისაზღვროს ისე, რომ შესაძლებელი იყოს სატრანსპორტო საშუალებების შესაბამისი რაოდენობის მიღება, სატრანსპორტო საშუალებების თავიდან აცილების მიზნით, რაც გამოიწვევს გამონაბოლქვის და ხმაურის გაზრდას;
- პარკინგი აუცილებელია განთავსდეს ისტორიული ძეგლიდან 100-200 მეტრის დაშორებით, კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზემოქმედების თავიდან აცილების მიზნით.

3. არქეოლოგიური ტერიტორიების ტურები შესაძლოა წინააღმდეგობაში მოვიდეს ადგილობრივ ტრადიციებთან და/ან რელიგიურ მრწამსთან

ტურისტული ინფრასტრუქტურის მოწყობის პროექტს მართავს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო. პროექტი ხორციელდება მგფ-ს მიერ. მგფ-მ და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულმა სააგენტომ კონსულტაციები ჩაუტარეს ადგილობრივ თემებს თუშეთში.

დრეს-კოდი (ჩაცმულობის რეგლამენტი) ეკლესია-მონასტრებში: შეზღუდვა დაწესებულია საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის საპატრიარქოსა და მონასტრის მმართველობის მიერ.

ვიზიტორებისთვის განსაზღვრულია შემდეგი სახის შეზღუდვები:

- ქალებს მოეთხოვებათ ქვედაბოლოების გადაცმა შარვლებზე. ქვედაბოლოები უფასოდ იქნება ხელმისაწვდომი შესასვლელებში;
- ქალებს და კაცებს არ უნდა ეცვათ მოკლე შარვლები ან ღია მაისურები;
- ქალებს მოეთხოვებათ თავსაბურავების (შარფების) გამოყენება, რაც ასევე უფასოდ იქნება ხელმისაწვდომი შესასვლელებში;
- კაცებს არ უნდა ეხუროთ სპორტული კეპები;
- ხმაური და ფოტოგადაღება სამონასტრო კომპლექსის ტერიტორიაზე აკრძალულია.

4. ტურისტების ნაკადმა შესაძლოა ხელი შეუწყოს გადასატანი არქეოლოგიური ნივთებით არალეგალურ ვაჭრობას და ნარჩენების მექებაართა საქმიანობას

შემსუბუქება: აუცილებელია კონტროლის მექანიზმების გაძლიერება.

5. ტრადიციული ხელოსნული ნაწარმის კომერციალიზაციამ შესაძლოა გამოიწვიოს აუთენტურობის (ორიგინალურობის) დაკარგვა, რაც უარყოფით შედეგებს გამოიღებს როგორც ხელოსნებისთვის, ასევე მყიდველებისთვის

შემსუბუქება: აღნიშნული წარმოადგენს შემდგომი დეტალური შესწავლის საკითხს, კონკრეტული დონორების გრანტების და სამთავრობო სუბსიდიების მიღებისა და მართვისთვის, ნამდვილი ტრადიციული ხელოსნული ნაწარმის მხარდაჭერის მიზნით (ინდივიდები ან ოჯახური ბიზნესი).

ტურისტული ინფრასტრუქტურის საჭიროების ზრდა იქონიებს პოზოტიურ ზემოქმედებას ადგილობრივ მოსახლეობაზე, დასაქმების თვალსაზრისით.

დართი დ. გარემოსდაცვითი მონიტორინგის და მართვის გეგმა

საქმიანობა	რა (პარამეტრი ექვემდებარება მონიტორინგს?)	სად (არის პარამეტრი, რომელიც ექვემდებარება მონიტორინგს?)	როგორ (უნდა განხორციელდეს პარამეტრის მონიტორინგი?)	როდის (განსაზღვრეთ სისშირე/ან უწყვეტობა?)	რატომ (ხდება პარამეტრის მონიტორინგი?)	ვინ (არის პასუხისმგებელი მონიტორინგზე?)
სამშენებლო ფაზა						
სამშენებლო მასალებით უზრუნველყოფა	სამშენებლო მასალების შექმნა მხოლოდ ოფიციალურად დარეგისტრირებული მომწოდებლებისაგან	მომწოდებლის ოფისში, ან საწყობში	დოკუმენტების შემოწმება	მომწოდებლის კონტრაქტების გაფორმებისას	ინფრასტრუქტურის ტექნიკური მდგრადობის და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი
სამშენებლო მასალების და ნარჩენების ტრანსპორტირება; სამშენებლო მექანიზმების გადაადგილება	სატრანსპორტო საშუალებების და მექანიზმების ტექნიკური მდგომარეობა სატვირთო ავტომობილების შემოსაზღვრა და დაცვა სპეციალური საფარით ტრანსპორტირების განსაზღვრული საათებისა და მარშრუტების დაცვა	სამშენებლო ტერიტორია	შემოწმება	გაუფრთხილებელი შემოწმებები, როგორც სამუშაო, ისე არა სამუშაო საათებში	მიწისა და ჰაერის ემისიებისაგან დაბინძურების შემცირება; ხმაურით და ვიბრაციით ადგილობრივი საზოგადოებების შეწუხების შეზღუდვა; ტრანსპორტის მოძრაობის დარღვევის მინიმუმამდე დაყვანა.	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი, საგზაო პოლიცია

საქმიანობა	რა (პარამეტრი ექვემდებარება მონიტორინგს?)	სად (არის პარამეტრი, რომელიც ექვემდებარება მონიტორინგს?)	როგორ (უნდა განხორციელდეს პარამეტრის მონიტორინგი?)	როდის (განსაზღვრეთ სიხშირე/ან უწყვეტობა?)	რატომ (ხდება პარამეტრის მონიტორინგი?)	ვინ (არის პასუხისმგებელი მონიტორინგზე?)
მიწის სამუშაოები	<p>ამოღებული გრუნტის ღრობითი შენახვა წინასწარ განსაზღვრულ და შეთანხმებულ ტერიტორიებზე;</p> <p>ამოღებული გრუნტის უკუჩაყრა და/ან განთავსება ოფიციალურად გამოყოფილ ტერიტორიებზე;</p> <p>შემთხვევითი აღმოჩენების შემთხვევაში, სამუშაოების დაუფონებლივ შეწყვეტა და აღნიშნულის შესახებ კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს ინფორმირება და სამუშაოების განახლება მხოლოდ სამინისტროსგან ოფიციალური თანხმობის მიღების შემდეგ</p>	სამშენებლო ტერიტორია	შემოწმება	მიწის სამუშაოების პროცესში	<p>სამშენებლო და და მისი მდებარე ტერიტორიის სამშენებლო ნაგვით დაბინძურების თავიდან აცილება</p> <p>ფიზიკური კულტურული რესურსების დაზიანების და დაკარგვის თავიდან აცილება</p>	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი

საქმიანობა	რა (პარამეტრი ექვემდებარება მონიტორინგს?)	სად (არის პარამეტრი, რომელიც ექვემდებარება მონიტორინგს?)	როგორ (უნდა განხორციელდეს პარამეტრის მონიტორინგი?)	როდის (განსაზღვრეთ სიხშირე/ან უწყვეტობა?)	რატომ (ხდება პარამეტრის მონიტორინგი?)	ვინ (არის პასუხისმგებელი მონიტორინგზე?)
ინერტული მასალების წყარო	<p>მასალების შექმნა არსებული მომწოდებლებისაგან, თუ ეს შესაძლებელია;</p> <p>სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიის მიღება მშენებელი კონტრაქტორის მიერ და ლიცენზიის პირობების მკაცრი დაცვა;</p> <p>კარიერის ტერასებად დაყოფა, კარიერის დამუშავებული ადგილების უკუჩაყრა და ლანდშაფტთან პარმონიზაცია;</p> <p>მდინარის კალაპოტიდან ხრეშისა და ქვიშის ამოღება, ხრეშის დამცავი ბარიერების მოწყობა მოპოვების ტერიტორიასა და წყლის ნაკადს შორის. დაუშვებელია მექანიზმების შესვლა წყლის ნაკადში.</p>	კარიერის ზონები	დოკუმენტების შემოწმება სამუშაოების შემოწმება	მასალების მოპოვების პროცესში	ქანობების ეროზიის და ეკოსისტემების და ლანდშაფტების დეგრადაციის შემცირება; <p>მდინარის ნაპირების ეროზიის, წყლის შეწონილი ნაწილაკებით დაბინძურების და წლის მობინადრეების საარსებო პირობების დარღვევის შემცირება.</p>	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი

საქმიანობა	რა (პარამეტრი ექვემდებარება მონიტორინგს?)	სად (არის პარამეტრი, რომელიც ექვემდებარება მონიტორინგს?)	როგორ (უნდა განხორციელდეს პარამეტრის მონიტორინგი?)	როდის (განსაზღვრეთ სიხშირე/ან უწყვეტობა?)	რატომ (ხდება პარამეტრის მონიტორინგი?)	ვინ (არის პასუხისმგებელი მონიტორინგზე?)
სამშენებლო ნარჩენების წარმოქმნა	სამშენებლო ნარჩენების დროებითი შენახვა სპეციალურად გამოყოფილ ადგილებში; ნარჩენების დროულად გადაყრა ოფიციალურად გამოყოფილ ადგილებში	სამშენებლო ტერიტორია; ნაგავსაყრელი ტერიტორია	შემოწმება	პერიოდულად მშენებლობის პროცესში და პროექტის შეთხვევაში	სამშენებლო და მის მეზობლად მდებარე ტერიტორიების მყარი ნარჩენებისგან დაბინძურების თავიდან აცილების მიზნით	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი
ტრანსპორტის მოძრაობის დარღვევა და ფეხით მოსიარულეთა მიმოსვლის შეზღუდვა	სატრანსპორტო მოძრაობის შეზღუდვის/შემოვლის ნიშნების დადგმა; სამშენებლო მასალების შენახვა და სამშენებლო ნაგვის დროებითი განთავსება ისე რომ თავიდან იქნას აცილებული საცობები მისასვლელ გზებზე	სამშენებლო ტერიტორიაზე და მის გარშემო	შემოწმება	სამშენებლო სამუშაოების პროცესში	სატრანსპორტო მოძრაობის დროს უბედური შემთხვევების თავიდან აცილების მიზნით; ადგილობრივი მაცხოვრებლების დისკომფორტის შემცირების მიზნით	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი
მუშების ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება	მუშების ფორმებით და ინდივიდუალური დაცვის საშუალებებით აღჭურვა; მუშების და პერსონალის ინფორმირება მექანიზმებთან/აღჭურვილობასთან მუშაობისას ინდივიდუალური უსაფრთხოების წესების და ინსტრუქციების შესახებ და ასევე აღნიშნული წესების/ინსტრუქციების მკაცრი დაცვის შესახებ	სამშენებლო ტერიტორია	შემოწმება	გაუფრთხილებელი შემოწმება სამუშაოების მსვლელობისას	სამუშაო ადგილზე უბედური და გაუთვალისწინებელი შემთხვევების თავიდან აცილება მიზნით	მგფ, მშენებლობის ზედამხედველი

საქმიანობა	რა (პარამეტრი ექვემდებარება მონიტორინგს?)	სად (არის პარამეტრი, რომელიც ექვემდებარება მონიტორინგს?)	როგორ (უნდა განხორციელდეს პარამეტრის მონიტორინგი?)	როდის (განსაზღვრეთ სისშირე/ან უწყვეტობა?)	რატომ (ხდება პარამეტრის მონიტორინგი?)	ვინ (არის პასუხისმგებელი მონიტორინგზე?)
ექსპლოატაციის ფაზა						
საპროექტო ტერიტორიის რეგულარული ექსპლოატაცია და მოვლა-პატრონობა	სახლების კარგი ტექნიკური მდგომარეობა	სოფ. დართლო	შემოწმება	ობიექტების ექსპლოატაციის პერიოდში	კულტურული მემკვიდრეობის ტერიტორიის დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით	ახმეტის მუნიციპალიტეტი
ნარჩენების გენერირება ობიექტების მოვლა-პატრონობის და შეკეთების პროცესში	რეაბილიტირებული ობიექტების სარემონტო სამუშაოების პროცესში წარმოქმნილი მყარი ნარჩენების გადაყრა ნაგავსაყრელზე	სოფ. დართლო	შემოწმება	ობიექტების ექსპლოატაციის პერიოდში	ურბანული ტერიტორიების მყარი ნარჩენებით დაბინძურების თავიდან აცილება	ახმეტის მუნიციპალიტეტი
ტურისტების რაოდენობის ზრდა	1. ნავის გაზრდილი მოცულობა 2. გამონაბოლქვის და ხმაურის ზრდა 3. კულტურული მემკვიდრეობის ტერიტორიის დაცვა ვანდალიზმისა და დანაგვიანებისგან	სოფ. დართლო	შემოწმება	ობიექტების ექსპლოატაციის პერიოდში	კულტურული მემკვიდრეობის ტერიტორიის დაზიანების თავიდან აცილების მიზნით	ახმეტის მუნიციპალიტეტი